

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

УРЕЂУЈУ

АЛЕКСА ШАНТИЋ И СВЕТОЗАР ЋОРОВИЋ.

Год. I.

У МОСТАРУ, 30. НОВЕМБРА 1896.

Бр. 8.

СУСРЕТОХ ЈЕ...



усретох је покрај бистрог врела,
У горици под високом јелом,
Коса јој се по њедру расплела,
К'о зрак сунца по мраморју бјелом.

Но, на лицу не трепери срећа,
Сјетно око, оборено крило,
К'о да тужи, као да се сјећа:
Што је било, што је давно било.

Њене руке вијенце не плету,
Скрстила их на невине груди,
К'о да шапће молитвицу свету
Што је туга са уздахом буди...

„Вило моја, вило рода мога,
Што си стала и у болу свела?
Зар већ нема цвјетка ни једнога
За вијенце, што си до сад плела?“

Вила прену па подиже крило,
Суза блисну на очи јој плаве:
„Има цвјећа, в'јенаца би било,
Али ће су за вијенце главе?“...

23. октобра 1896.

А.



НАШЕ АРХИВЕ

Прича Бранислава Ђ. Нушића.

— НАСТАВАК —

Нићко је ишао сокаком као утучен. Волео би да сад њега ко води на узицу кроз чаршију него што он води слона. Па онда шта ће казати Сојка, сапунџијина половина, која ево већ четврта година не дозвољава, да Нићко купи нов шешир?! Па баш и да ништа не каже али, шта ће му слон, буди те Бог с нама и мајка Божија, ко је још држао слона у кући? Ајде канаринку или питомог зеца, или куче па и срну, има их многи па срну држе у кући. Али шта ће му, брате, слон?! Нај-после да га је купио срески начелник па опет некако приличи. Рецимо начелник је срески „луксузан“ човек па хоће да држи слона. Али шта ће Нићку, Нићку сапунџији слон?! Је л' ко то још видео и чуо и имали у опште у свету какав сапунџија који држи слона?

Па онда му паде на памет и то, како је његова авлија у опште мала, нема где да држи слона; па како њему треба бар 100 ока сена на дан, ако слон једе сено; а ако једе месо, враг му бабин, томе треба бар јагње на дан.

Боже, кад је већ био близо до куће а за њим иде слон и народ и хиљаду деце а њему дође као да му је неко метнуо у ногу две гвоздене тучке па нити може да превија коленима нити може, од тежине, да креће ноге.

А половина стоји цела целцата на капији, јер су јој деца већ јавила да је Нићко купио слона. И то није била обична половина, каква би и приличила једном сапунџији, већ таква управо, да је црни Нићко сапунџија само четвртина према њој и то кад

ћути а кад говори, онда он није ни шеснајстина у кући. Таквој дакле својој половини иде у сусрет погружено Нићко и држи узицу у руке; води слона а за њим цела варош иде. И да на први узвик госпође сапунџике није управо слон одговорио, размлатив се сурлом, тешко да Нићко сапунџија не би ту пред целим народом и сам представљао слона. Али му је тај први сретни моменат пружио прилике да својој жени у брзо објасни како је слона врло јефтино купио а како ће имати врло велике добити јер управо „од слонове масти се прави најбољи и најскупљи сапун“. И цео се свет задивио кад је видео како је госпођа сапунџика дозволила мирно и хладно да се слон уведе у кућу.

И тако је све прошло мирно и лепо. Лицитација се свршила сретније но што се мислило; Г. Паја писар поносито је шетао кроз варош као човек који је у животу већ и „слонове продавао“; Цигани су већ ударали у нови бубањ; онај бакалин већ истакао нову фирму на којој сад пише: „Великолепна светска бакалница“; мечка је ваљда већ отпутовала на вашаре; *Socus dulciviterus* већ поједен на подварку.... И једини Нићко, црни Нићко сапунџија, није још завршио своја страдања.

Најпре није три дана излазио из куће. Али, ни сам није знао да ли му је теже седети код куће или изаћи у чаршију. У чаршији су га већ прозвали: „Нићко Слон“ и надозвезали су његовој невољи хиљаду прича и причица, код куће опет Сојка, којој је морао признати да

се од слона не праве у ствари никакви сапуни. Па онда светске речи које су допирале до њихове куће и ако ни он ни госпођа Сојка нису нигде излазили.

Перса Кујунџина каже:

— Најпосле, Сојка и онако немаш деце!

— Ју Персо, помери се — каже јој Сојка. — Ето и капетаница нема деце па што она не држи слонове. А после, ево, нека свака фамилијарна домаћица метне руку на срце па нека каже шта би радила, да јој муж доведе слона у кућу.

Цана, Јанка касапа жена, дође па јој каже:

— А што, Сојка, животиња као животиња. Ми имамо краву, па је ја много водем.

Ђути, Цано, бога ти — каже јој Сојка. — Да је то да кажемо на пример маче, па да гу узмем на крило да седнем на дућанска врата, па ајде, ајде. Или да је птица па да гу раним свако јутро са семе и да пева у дућану ајде де. Или да је ћурка...

— Јест да је ћурка, то би најбоље било — додаје Нићко са пуно убеђења, а колико да проговори и он неку реч.

То тако се води разговор кад има кога, а кад нема никога, кад су сами Нићко и Сојка онда не питај. Некад су разговарали и људски и то кад су људски разговарали од прилике овако је ишло:

— Добро, Нићко, ти ваљда видиш и сам да си будала — почне Сојка са свим њежним, супружанским гласом.

— Не видим, Сојка, за што сам будала?

— Па ето, шта ћемо са овим слоном сад?

— Тако нек седи... Нека... ја не знам шта ћемо!

— Па онда брука ова што си нам је попео на кућу. Цела варош говори само о нама. Тебе већ зову Нићко Слон.

— Јест, зову ме — одговори Нићко скромно као пред учитељем првог разреда.

— Па ваљда и мене још да прозову слоница. Нићко, убио те Бог да те убије, ја нећу целог века да изађем од срамоте у варош, ако то још буде.

— А шта да те је срамота, Сојка, ниси ти крива, нисам ни ја крив. Судбина нам је таква. Има људи којима је улегла болест у кућу; има опет па се појављује авети по кући, има их онет који имају ташту у кући, а нама... тако... суђено да имамо слона у кући. Од судбине се не може побећи. Ја сам један пут снивао један страشان сан: као облак, велики облак, па се спушта све ниже и ниже па дође над нашу кућу и поче да улази кроз оцак у кућу. Гледам ја, по другим кућама излази дим из оцака а код нас као улази... То је било пре четири године, таман о Митрову-дану.

Сојка сапунџика се прекрсти два пут и погледа у оцак па за тим мирно дода:

— Опет ти ја кажем, Нићко, будала си ти.

То тако кад се људски разговарају а кад се не разговарају људски, онда не питај. Један пут су разбили кашику којом се меша сапун при кувању; један пут су истрошили у паран-парче шест калуца сапуна а један пут су разбили икону; три стаклета на прозору и гвоздени ватраљ. А то све за то што они имају обичај, кад не разговарају људски, да свако држи по неку

ствар у руци. Па да Богме, кад неко држи какву ствар у руци онда је мора некако и употребити.

А слон већ као слон. Ништа га се не тичу те кућне зађевице. Он једе што год дохвати и прави штете и закрчио целу авлију те нико не може кроз њу да прође. Обрстио цео дуд и разбио младу вишњицу коју је госпа Сојка својом руком засадила одмах сутра дан по удаји. (Она је онда још сањала да ће имати дечицу која ће, кад одрасту, звати ту вишњу „Мамина вишња“. Нићкова кућа ниска па на крову се суши сапун а слон лепо дохватио сурлом калуп по калуп, па се баца преко плота на децу која га задиркују. Бацио тако свих шесет ока сапуна што је било на крову. Па онда напунио сурлу водом, пребацио главу преко плота па кроз отворен прозор на Живка шустера кућу, напунио људима собу водом и то баш кад су ручали. Све их испрскоа и исквасио и деца се преплашила, најмање добило фрас; средње разбило главу; најстарије како је турало залогај у уста завукло виљушку чак до ресе и пробушило ресу; ташта Живка шустера погрешила па место у врата утрчала у велико огледало и ишарала сву главу; шегрт који је доносио јело просуо цео целцат ђувеч Живку шустеру на главу и Живку на једном месту одмах опала коса. Живко се, Бога ми, дигао па поднео тужбу. Па мало све то било, него и учитељица шетала сокаком поред плота, а као недеља те пуно света сокаком, па слон пружио сурлу преко плота, а учитељица се уплашила, потрчала и са свим „неморално“ пала а ту су била и деца која код ње уче па то је видео и срески начелник, који истина није жењен али је положајем

позван, да се стара да слонов не утичу на моралност становништва тиме, што ће принуђавати учитељице да „неморално“ падају.

А црни Нићко само се грува у главу а госпођа Сојка појимајући правилно свој супружански положај, помаже му т. ј. и она га грува по глави.

Шта ће са слоном, ако ко Бога зна?! Да га прода неће га нико; да га поклони (нудио га је сваком редом) неће га нико; да га пусти па да иде где га очи воде и ноге носе, не сме од полиције, биће кажњен. Све је он то распитивао и све дознао. Да га убије, с чиме? Казали су му од једне пушке неће погинути него ће се само разјарити па тешко оном кога дочепа. Од топа би погинуо, али тешко црном Нићку, мало му је што је купио слона сад му још треба да купи топ. Да га отрује?! Падали су на ту мисао и он и госпођа Сојка, и слон је до сад већ појео најмање једну оку мишомора, па зеленог камена, па плавог камена, али ништа то њему. Прави се невешт као да није ни лизнуо мишомор, плави камен и зелени камен. Шта више, од како је јео ове отрове не баца више сапун газда Нићков већ га једе и то тако слатко да по читав сат за тим лиже уста.

Па бар да је, да се нађе неки пријатељ, да усавјетује Нићка шта ће с овом напашћу? Али нико, нико не зна. Оће сиромаш човек да излуди.

Али, једног дана дође весео и превесео кући. Био у кафани и тамо га научили шта ће да ради са слоном. Милан снајдер (био је шест година калфа у Београду) казао Нићку да би најбоље било да слона поклони основној школи. То треба

да се деца уче, а после учитељ Марко и онако збира лети разне лептире и бубе. Дакле, „кад прави збирку буба, — вели Милан шнајдер, — онда ће тим пре правити збирку слонова“.

Милан шнајдер је и поучио Нићка како ће учинити тај поклон.

Сутра дан дакле, Нићко напише господину Марку учитељу писмо ове садржине:

Поштовани господине!

Као што је Вами и целој поштованој овдашњој вароши познато, ја сам један сапунџија, који сам правим и продајем сапун у дућану, у овдашњој вароши. Поред мене у моме брачном животу ја имам моју жену Сојку, са којом проводим живот од почетка како смо се узели. Ми пак, и ако смо сапунџије, разумемо шта је то просвета, са којом се деца поучавају науци и многим другим стварима полезним за овдашњу варош и у опште народу. Како ми разумемо шта је то просвета, то да боме знамо да су за сваку науку потребне разне бубе, лептири и сваке друге животиње. Такву једну животињу за ползу поуке и народа, ради смо и ми да поклонимо овдашњој школи, а то је једног слона. Ми то чинимо од добре воље наше и од велике љубави према школи и ради смо само да се овако запише: „Нићко сапунџија и његова жена Сојка за своје здравље и за своју душу, поклонилише за вечита времена овдашњој школи једног слона“.

Молим Вас пошљите кога да још данас одведе слона у школу.

Ваш поштовалац

Н и ћ к о Ч о к с и ћ

сапунџија и љубитељ просвете.

Међу тим како је изашла ова ствар? Тако, да се и сам Милан шнајдер зачудио.

Г. Марко учитељ одговорио је да не може примити слона јер му не треба и препоручио је Нићку сапунџији као „љубитељу просвете“ да учини какав прилог сиромашним ђацима. Милан шнајдер се чудио Марку учитељу, јер он зна (он зна то поуздано) да у Београду на Великој школи чак и мале пужиће збирају, а камо ли неће слона.

Најзад Нићко морао је пасти у очајање. Једног дана падне на луду мисао, — која је мисао у осталом својина госпође Сојке — да ноћу изведе слона далеко изван вароши па да га пусти нека иде без трага; нек оде негде у планину па нек тамо живи. Тако би решено и то решење чували су и он и госпођа Сојка као велику тајну.

Једне ноћи кад је већ поноћ превалила, дигну се он и госпођа Сојка. Управо они нису ни легали већ само угасили свећу у соби својој, да би комшилук мислио, да они већ у велико спавају. Дигну се дакле те изађу полако у авлију. Сојка најпре отвори капију и надвири те прегледа сокаком нема никог. За тим, без икакве ларме, да не чују комшије, одреши Нићко слона и, у име Бога, пође с њим у мрак.

Сојка је све дрхтала док се Нићко није вратио. Тек после једног сата врати се Нићко весео и превесео, као да му је неки тежак камен пао са срца. Кад је ушао у собу, зашита га Сојка:

— Пустити ли га?

— Пустих.

— Оде ли?

— Оде.

Њој наиђоше сузе радости и задовољства на очи, те у оном узбуђењу дохвати Нићка за косу и удари му пет шест шака за врат уз поуку:

— Е, ајд сад, па сутра купи камилу!

Нићко ни речи не рече на то и поред њежних удараца он се само задовољно смешио и крстио се пред иконом молећи се Богу да само његовом најцрњем душманину („на пример Луки сапунџији“ шаптао је је Нићко уз молитву) пошље слона у кућу.

Ту су ноћ слатко и преслатко спавали, а Нићко је још и снивао

како сад излази дим из његовог оцака. Већ и по томе сну видело се да је Бог завршио њихову злу судбину и спасао их напасти. За то у јутру чим се пробудио, Нићку је прва дужност била да се три пут прекрсти пред иконом Св. Трифуна своје славе. Али — таман се прекрстио један пут а неко закуца јако у капију и Нићку остаде рука код „и свјатаго духа“, управо код деснога рамена.

— СВРШИЋЕ СЕ. —



СРЦЕ И СВЕТ

В. Констант.



По брдима ватра светли,
Месец сија с неба чиста,
У мирисној, росној трави
Камење се благо блиста.

Наоколо мир вечерњи,
Неосетно живот хуји,
Чар слађани, безимени,
Кроз природу целу струји.

Чудећи се, видиш да си
Ти сред среда света бела,
И у мало срце да је
Васелена стала цела.

С. Д. Мијалковић.



СНОВИ И ЈАВА

— На што је све то?... Чему служимо ми људи, та горда створења, што уображавамо да је ова лепота земљина наша. „Разделили смо је и обележили међама и направилп смо... ах, боже!“

Млади сањало и нехотице прекиде мисли и погледа у плаво звездано небо. Чудна га осећања подузеше...

— Безконачност! — изговори полугласно не скидајући очију са звезда.

Звезде трепере мењајући јачину свога сјаја и као да непомично стоје на својим местима. Репатице прелете с часа на час преко неба, а месец пун и светао блуди кроз нему безконачност.

Путови, величина... простор... циљ!... Јест, кажу, да се негде у тој ужасној безконачности спрема нова васељена — мислио је даље. — Нека ледена језа као да му притиште душу. — Да, ова ће

сигурно остарити!.. Колико ту времена?.. Ту застане и махну љутито руком.

Ветрић тихо шушкара лишћем, и њему се то учини некако тужно и тајанствено, као разговор земље с вечношћу.

— Вечност... вечност... вечност! понављаше у себи са жељом, да те речи упореди са човеком.

— Животиње нису тако смешне као људи, јер оне не кроје тако бесмислене и луде планове као ми... Ух, кад се само помисли на све многобројне ситнице, које људи сматрају за велика и крупна питања...

Васељена, васељена умире, и на њено ће место доћи друга!.. Безконачност, вечност свега и ништавило свачег, на по се... Људи... ха, ха, ха!.. Бар да хоћемо да гледамо на себе како треба!.. Живот човечији?... Чисто ми згњечише мозак мисли на безброј примера ситног и жалосног таворења земаљског... Ха, ха ха... Купио Симин момак газдарици папуче, па јој велике!... Догађај!! О томе се говорило и у кућама свијух суседа. Мајстор није хтео да врати! Још страшније: вика, псовка; отпустили слугу; Симинова жена није могла да вечера, и то јој је шкодило. Момак је био љут; жудио је можда за осветом, и ко зна, шта се још у његовој души збивало?

— Страшно!.. изговори на послетку гласно и гневно, а за тим превуче руком преко чела, па се и нехотице поче сећати свога живота од младости до тога дана. Чисто се стресе, кад хтеде да завире у будућност....

— Животе, животе!.. Досадно је и... та... не знам, не умем да мислим... Ништавило!.. И ове звезде што их гледам, ти ужасни светови, створиле су слику у мојим очима преко неизмерне даљине... Моје очи, ове ситнице... Ко зна?... Тешко ми је... Моје ће очи постати блато, које не осећа, а колико ће других очију

кроз дуге векове посматрати ове исте звезде и то са ове исте лопте земљине. Земља!.. Каква судбина њу чека?!.. Па где ће да се дену те очи и сва магло-вита и чудна осећања што душе под-узимљу?... Било и.... и... и...

Неко непојмљиво и неразговорно осећање поче му освајати душу, и у часу као да се напрегоше све силе његовог ума да створе о свему томе јасан појам и одгонену целу ту загонетку.

Клонуше силе, а место свега увиде само немоћ своју и обузе га гнев и љутина, па чисто зајеле, да скрши све што постоји!..

— Нек иде све бестрага!.. — изговори гласно и уђе у кућу.

Није хтео улазити у собу и седе крај банка на коме гори ватра, а поред ње стоји у лонцима и шерпењама готова вечера. На дувару су повешане кухињске ствари и светлост их од ватре осветљава.

— Купили људи ствари, дали за њих паре: цењкали се, и сад их чувају, воде рачуне да се не упропасте. Spreмају вечеру, ручак, једу, да јелом одржавају живот!..

Занет таквим мислима погледа у ватру што тихо пуцкара. Пржено месо цврчи у једној шерпи. Кад беше ушао у кућу, заборавио је затворити врата, те домаћи пас уђе унутра; чучи поред њега и гледаше му право у очи. Он се мало помаче, а пас устаде, па стаде махати репом. Сад се млади сањало сети једног места из Тургејева, па устану у тужним мислима не налазећи никакве разлике између свога живота и његова пса!

У тим мислима није ни приметио, да га је псето оставило и пришло шерпи с месом.

Лупа заклопца, што га псето беше одгурнуло њушком, трже га из мисли, које се на то пресекоше. Скочи са столице,

лупну ногом, викну на пса, и удари га жалосно крикну од бола, и изјури
ногом кад овај прође мимо њега. на поље.

У мало не испогани месо! — про-
мрмља у себи истог тренутка, кад пас

Рад. М. Д.



КРОЗ ЖИВОТ И СВЕТ



Младост је пруд мирисни
Ту песма, дрво, цвет,
Крај њега море бурно
То ти је живот, свет.

Па кад на море сађеш
И познаш његов лом,
Добро се држи, брате,
На малом чуну свом.

Највећма кад се стушти
Таласа бурних тек,
Себи те нежно врати
Са пруда песме јек.

I.

Кад бура погна вале,
На обзор падне мрак —
Често ћеш врло дуго
Чекати спасу знак.

И први морнар тада
Не нађе ласно пут, —
Па опет, опет не дај,
Да т' свлада оркан љут.

II.

Кол'ко има даљна света,
Нигде више неимара,
Да ти таке дворе гради
Какве нада мож' да ствара.

Њена снага не издаје,
Догод срцу траје врела,
Она често диже дворе
И врх праха и пепела.

Туга, туга!.... Над ким влада
Том се тешко дићи горе,
Снажни трају, а на брзо
И јава им диже дворе.

Ал' кад дођу непогоде,
Гле дворима шта се спрема:
Хладна јава духне само —
Један тренут, па их нема

Многи тада с тешком тугом
Гледе слике својих снова,
Како леже у развала,
Као жртве сред гробова.

Љубомир Лотић.



РАДНИ ДАН

Слика из сеоског живота.

Цео исток обујмила румен... Иза румени појави се јарко сунце. Хиљадама птичијих гласова поздрави га; а оно трепери кроз отворено зелено лишће на дрвима... На зеленој трави засја се роса крупна као бисер....

Стари Богдан Ивановић брише белим убрисом лице крај бунара. Кад се убриса и кад му најмлађа снаха провуче чешаљ кроз оно мало као снег, белих власи, он се окрете истоку и прекрсти се.

— Ва име Оца и Сина и Светога Дука!... Амин!

Господе, Боже, Создатељу!.. који си створио и човека и црва; који о свима бригу водиш; погледај на мене грешнога, и опрости ми моја сагрешења знана и незнана!...

— Господе, Боже!.. Исусе, сине божји! и света Богомајко! Спасите ме од грехова; чувајте ми душу моју од врага!...

— Света Тројице! (Ту се прекрсти и дубоко наклони). Света Тројице! наша помоћнице: на путу на суду, на дому, и тору, на уранку, подранку и беломе данку! Дај нам среће и напретка, здравља и весеља! ...молим ти се!...

— Ва име оца и сина и светога Дука!... Амин!...

— Три пута се прекрсти и три пут се дубоко поклони.

Онда се окрете. Његови млађи стајаху мирно као војска. И мушко и женско држаше по мотику у руци.

— Је л јављено Јови, Миловане?

— упита он свога млађег брата, који беше обелео скоро као и он.

— Јављено је, — рече Милован — и ја мислим да су његови спремни.

— Ех!... у име Бога, децо!.. На пос'о!...

Као по команди узбацише сви мотике на рамена. Жене, које имањаху малу децу, упртише и колевке на своја плећа, па се кренуше на њиву....

Стари Богдан беше домаћин и земљоделац. Деда му је био то, отац му је био то, па и он је. Од детињства он не рађаше другог посла. Све што је знао научио је од својих старијих. Од њих је научио ударити мотиком, од њих махнути косом; од њих се научио молити Богу и управљати домом. Оно мирно спокојство беше и у његовог оца; оно достојанство старешине беше такође у његовог оца. Док је био млађи, он је слушао без поговора; као старешина он је тражио да га млађи тако исто слушају. Он није могао замислити: да у кући има ико паметнији од њега, нити да има икога који би се противио наредби његовој. Пред њим је то, као да би неко рекао Богу, творцу своме: Шта ћеш ти Боже!...

Дужност старешине схваћао је врло озбиљно. Често пута рекао би:

— Бог је створио све и брине се о свему. Он не заборавља ни оног малог црвића. Тако треба и сваки старешина да се брине о свему у дому своме.

И он је заиста о свему бригу водио, како о народу тако и о стоци. Чак ни оно мало прасенце, што се јуче опрасило, није заборављао. Све је то пред његовим очима; све је то у његовом уму. Дан ноћ бринуо се само о дому своме...

Такав по навици, а по срцу: благ, добар, простодушан као дете.

Као да и сад гледам онај благи осмејак — којим се само невиност смеши — на његовом лицу. Ако је миловао децу, миловао је сву; ако их је учио, учио је сву.

У дужности оштар у срцу благ, такав је био стари Богдан.

Задруга је била послушна. Као год у кошници: где матица, ту и пчеле. Богдан је свима заповедао а са Милованом се само договарао....

Четрдесет копача копа у Богдановој њиви. Милован је старешина, он надгледа.

Благи пролетњи ветрић ирируши и ђарлија те расхлађује копаче и таласа мала зелена пера у кукуруза... Сунце просијаваше кроз прамење од облачића којима је увек окићено пролетње небо... Кроз свежи ваздух пролетаху муве и бубице а за њима весела ласта ловећи их; по нека врана прелети преко копача, падне на плот или дрво, гракне два-три пута, па оде даље...

Копачи заузели цео образак. Све мушко и женско, мушко и женско. Чујеш само звуку мотика и видиш прах од орне земље,

— Е, брате, меко копање!.. Нисам скоро 'вако лако радио, — рече Ђура, брат Јове, комшије Богдановог, који је са својим народом дошао у позајемницу.

— Заиста меко! — вели Милован.

— А знаш ли лане?... К'о да бијеш у камен а не у земљу! Пожутиле ми руке ка' да сам љуштио зелене ораје.

— Деде, жене!.. А!.. ко боље!.. виче Сима брат Јовин.

Милован се насмеја.

— Баш је ђаво! — рече он Ђури. — Изгибе за женама!

— Ко Сима!

— Жене, море!... Пи бруке!... Међер моја Мирјаница паре вреди!... Бога ми!.. добра нека цурица ова моја Мирјаница!

— Ђуде, море! — вели му Мирјана.

— А зар није!... Не знаш ти да те волим, тебе саму волим боље него грош!...

Захори се смеј.

— Иди до ђавола! рече му жена.

— Па, ето, код тебе сам. Веле: да су ђаво и жена брат и сестра!.. А!.. ко боље!..

Копачи приступаху за њим због шале његове, а он одмицаше нагло унапред.

— Еј, ви, вас двоје, тамо, на крају што изостајете?... Само пиљите једно у друго ка' мачићи!..

Весели Глигорије, унук Богданов, и Смиља, синовица Јовина, само се слегеше.

— Не дирај у младеж, Бог те убио! — вели му Мирјана.

— Нуто — де!... А што и' ти браниш?...

— Не браним, него велим 'нако...

— Ја бо'ме!.. Све ове жене веле: „'нако“.... А!.. ко боље!.. Ко пре!..

Копачи одмицаху нагло. Лепо беше погледати окопане кукурузе како им се вихоре она пера.

— О, Ђуро!

— Ој, Миловане!

— Ваља твој Сима петорице!

— Јест, вредан је.

— Погледај само!.. Ово иде ка ладна вода!...

Мотика само звечи. Сима једнако узвикује и хвали своју „Мирјаницу“, а она га само грди....

Сима је био зачин друштву. Он беше права српска шаљивчина, вазда ведар, вазда весео и добре воље. Из његових уста излазаше само

шала. Он је онај, што ми велимо, који је кадар „мртва уста да насмеје“...

Прешао је био 30 година. Његову су шалу сви знали: и његов брат Јова и чича Богдан. Вредан је био што је реткост, а здравље га је служило добро.

Сунце је било одскочило. Доба дана беше 10 сати. Сељаци то доба називају: „ручаница“.

Окопаше цеп коју су почели. У дну њиве указа се редара. Она носаше ручак.

— Ево ручконоше! — повикаше сви.

— У мени богме црева запеваше. — рече Сима.

— Ето сад — рече Милован.

Редара стиже.

— Носи тамо у 'лад.

Она однесе.

— Уја децо! — викну Милован.

Сви оставише мотике и пођоше да ручају.

— Јес' донела ракије? — пита Сима.

— Јесам. — рече редара.

Е то!.. Волим ти се сад напрати ракије него, 'прости Боже! моју Мирјаницу.

Сви се окретоше смејати. Мирјана га погледа по преко.

— Немој да се љутиш, моја лепа кућо!.. Додија човеку и печење сваки дан, камо не ће гра!

— Шта, зар ти већ додијала — упита га Ђура.

— Ја!

— Па промен'о си једну.

Он је био удовац, па се онда Мирјаном оженио.

— Па, знаш, бато, кола се возе на четири точка.

Смеј се само орио.

Док се они разговараху, жене, које имађаху малу децу, узеше да

их подоје, а оне које немађаху помагаху редари те постави ручак онде у хладу на земљи.

Примакоше се те ручаше. Редара искупи судове, па оде.

После ручка наступи одмор. Сунце је скоро жегло, тако дан беше топал. Милован и Ђура спремаху се да мало продремају.

— 'Ајде, ко ће мало да одспава — рече Ђура.

— Ми, мушкарци можемо, али жена не сме ни једна, пошто је глава на њој! — рече Сима.

— А што?

— Питајте Мирјаницу и Марту. Марта саже главу и поцрвење. Мирјана погледаше на њ!

— Збиља, за што?

— Питајте њи'!

— А шта је то? — упита Милован.

— Ништа, чијо, бога ти! — рече Мирјана.

— Ништа ја! — рече Сима па лећи дуван.

— Збиља шта је? повикаше сви.

— Ето шта је... 'Ођу ли причати? упита их.

Оне само ћутаху.

— Ето шта је!.. Некако премаљетос, баш ће бити на „Обретеније“ (налаз. главе Јована Крститеља), дош'о ја из воденице. Код куће ни беле мачке!.. „Нису ваљда помрли“! — реко' ја, па уђем у кућу. Отворим врата од моје собе, кад — а њи' две полегале, па окренуле леђа једна другој... Гледам ја, гледам, па онда приђем те лепо узмем прегачу и једне и друге па повежем... Стегнем мушки да се не одрешу лако.... Онда изађем на поље, па се на кашљем онако ка' бата (Јова). Ја боже вољани!.. Кад ли наста урнебес по соби!.. Пуца!.. Ова моја дугачка ка часни пост, па повуче

Марту. Она се веселница котрља док овој не подби ноге, па се стадоше претурати једна преко друге.... Ја гледам кроз прозор па се укочио од смеја. Онда променим глас, ка' бата, па викнем: Има ли кога живог у кући? "... Ја кад онда наста комешање!.. Ова моја давраниса се некако те устаде, па полети на врата вукући Марту. Дође на врата, ал не може да прође, препречила Марта. Она наже једаред.... Пуче опасача ка' пиштољ. Она испаде напоље... Ја се укочио сав; заболе ме и глава и трбу од смеја... Она кад виде шта је, само се у'вати за очи па побеже у кућу. После ни њу ни Марту нисам видео читаву недељу дана....

Све беше полегало од смеја... Нико не беше у стању проговорити речи, само машу рукама молећи га да прекине причање.... Мирјана и Марта и не дочекаше да он причу доврши него побегоше....

— Одите 'вамо! — виче им он.

— Ни за какво благо!...

Сунце се спушта све ниже и ниже. Ветрић ћарлија све више и више. Нестало дневне врућине, нестало и клонулости... Хори се поље од саме песме: надпевају се „славље“ и девојке. Руке се брже дижу и спуштају: та што се више данас уради, мање сутра остаје....

Мушкарци збацили капе са глава, а женскиње засукало рукаве.

— Мирјанице, моја лепа цурице... Тако, тако, моје лепе очи!... А! ко пре на увратине!... виче Сима.

— Ја стиго'!

— И ја!

— И ја!

— И ми!

— Јесте л сви?

— Јесмо чича Миловане!

— Уја!... Доста би рада! Треба и кући ићи.

Свако своју мотику на раме; свако погледа задовољно на посао који је данас радило.

— Е, доста урадисмо!.. Шта велиш, Ђуро? — пита Милован.

— Доста!

— Баш се јавашава снагом. Ето клонуо сам са свим.

— Богме и ја! — вели Ђура.

— Их!... нема!.. прође младост! Где ли је оно доба кад овако дању радим, па сву ноћ опет трчим!.. Сад да ми је да само кости одморим!

— Е, мој Миловане, прође!

Милован уздахну.

— Прође, бога ми!

И ућуташе.

Спремише се. Жене попртише колевке на плећа.

— Ајде!

Пођоше. Глигорије погледа у Смиљу и кресну оком. Она га је разумела па заоста мало. Старије пропустише напред.

Иђаху најлак. Он само гледаше у њу. Он зевну па кроз зевање рече:

— Чујеш Смиљо!

— А?...

— Ама кад ти кажем и кад те молим, ка' рођену сестру, немој више да га погледаш!...

— Нећу.

— Јер, знаш, кад видим како се он искези и упиљи у тебе, а у мени 'вако... само се котурају црева у „стомаку“ ка' да има десет гуја!.. Не могу да га гледам!.. Знаш да би' га зубима самлео!....

Она ћути.

— Оно није Србин и српске вере; он је Турчин! Једе у петак сланину!

— Зар он? — упита она.

— Он, среће ми.

— Их! — рече она и пљуну.

— А ја то не би', болан, учинио, па да би' умро с места!.. ето!..

Обоје заћуташе.

— Чујеш, Смиљо! — рече он после по дужег ћутања.

— Ај!

— Свега ти на свету што ти је најмилије: волиш ли ти мене?

— А како да ти рекнем?

— Реци како знаш.

— Ја, ето како!.. Све да ми је да сам с тобом, да с тобом разговарам... И, ето, тако стојимо по целу ноћ; па кад дођем и легнем, а мени тек падне на памет: те нисам му показала ово, те нисам му показала оно....

— Тако исто и ја!... пресече је он. — И сад, ето, изљубим те, баш изљубим; па док се окренем: да ми је опет да те љубим!... Не знаш ти; али кад си уза ме па те пољубим, ех!.. да ми је да те уједем за образе, да те лепо изуједам ка' псето!.. Буди бог с нама!.. али, ето тако ми дође!..

— Што ли то тако Бог да? — упита она.

— Не знам! вели он. — Али, кад Бог да, те будеш моја, онда ћу

се баш сит наљубити!... Каки сит!.. Никад се не може бити сит!

— Не може! — вели она.

— Оди де да те пољубим!

— Немој; окренуће се које!..

— Неће!

— 'Оће!

— Неће!..

И он је силом пољуби.

— Де још једаред!

Појми; али се окрете Марта па у мал' не смотри

— Видиш! — рече она.

— Да те макар уштинем!

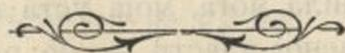
И он је уштину. Она корачи брже те стиже другарице....

СТИГОШЕ кући. Жене полише те се изумиваше и опраше руке од прашине; стари Богдан нареди те изнесе ракију. Пошто по неку попише, заседоше за вечеру. Сима је накарадао а остали су се смејали. По вечери Јовини одоше кућама а Богданови са старим Богданом помолише се милом Богу за здравље срећу и напредак, па се разиђоше да спавају....

Завлада тишина, сеоска тишина. Јасно трепте сјајне звезде, слатко пева славуј, а још слађе спавају уморни радници.

Коцељева, 27. фебруара 1890.

Јан. М. Веселиновић.



ИЗ РУСКЕ ЛИРИКЕ

Преводи Јован А. Дучић.

Су жа њ

(М. Ј. Љермонтов)

Отвор'те ми тамницу,
Дајте свјетлост дана,
Црнооко дјевојче,
И коњица врана.
Па да љубнем дјевојче
У очице тавне,
И ко вјетар претрчим
Преко степе равне.

Висока је тамница
Тешке двери стоје;
А далеко у двору
Црнооко моје;
Сам, васео, разуздан,
Добри коњиц врани,
Мрку гриву пустио
Вјетру на пољани.

Тек усамљен, немиран,
Међ стјенама саде,
Гледам како умире
Слаби луч лампаде;
И тек чујем: за врати
У мртој самоћи,
Тихо стражар пролази,
Нјем, у нјемој ноћи.

— * * —
(С. Ј. Надсон)

Не молим се Оном, кога једва дрзне
Смућена, без снаге, моја душа звати,
И мој ум пред киме немоћно ућути
С гордошћу безумном хитећ да га схвати!
Не молим се Оном, пред чији олтари
Народ, прострт нице, с покорношћу бдије
И блистају огњи и пјеније звучи
И мирисно море тамјана се лије!
Не молим се Оном, са трепетом светим
Око ког се дижу гомиле духова,
Чиј' трон недогледни за звјездама јарким
Царује над бездном бачених свјетова!
Не, о, нјем сам пред њим!... Дубоко сазнање
Ништавила мога, моја уста веже!
Не царственој власти — но патњи и крсту
Смирености пуне моје жеље теже!
О, Бог мученика, Бог окупан крвљу,
Богочовјек и брат, Бог патње и јада,
Мој је Бог — и пред њим, пред Богом страдања
Измучена душа с жарком молбом пада!...

Р о м а н ц а

(А. С. Пушкин)

Inesilla! I am here

(Barry Cornwall).

Овдје Инезила,
Стојим под окном! —
Загрљена Севиља
Мраком и сном!

Спаваш ли? Гитар
Нек те из сна буди!
Прене ли се отац —
Мач нека му суди!

Пун, љубави, сласти,
Увјен плаштом својим,
С гитаром и мачем
Под прозором стојим!

И свилена крила
Са окана скини...
Ти окл'јеваш?... Није л'
Супарник у тмини?!...

Овдје, Инезила,
Стојим под окном! —
Загрљена Севиља
Мраком и сном!

* * *

(Н. А. Некрасов)

Разби се љубав... И хладни разум
Одавна ступи у сурова права,
На живот гледам, гледам без вјере...
А крај је свему! Већ сиједи глава...
Одговор знамо! труди док можеш,
И самрт чекај није далека.
А ти, о, срце! Што се не мириш

Са судбом својом? На што до в'јека
Та туга света?
Немоћно све је што љубит знасмо;
Нек у гроб пане и данак сјајни!...
Ал ти у души зашто си вјечан
Љубави санче, пусти, бескрајни?...
О усни!... Умри!....

— — — — —

У к о р

(К. М. Голицин)

Рекла си мени све јаде, све,
Сву љубав своју, бол и жуд,
А да затајиш сузе те
На младу си ми пала груд.

Ал' заман све. Ни р'јеч ни глас
За утјеху ти не чу тад —
Судба је стала измеђ нас
И с њоме туга, с њоме јад,

Ни р'јеч, ни сузу, не имах млад
У јаду том и тузи тој,
И стиснув бол, пренесох тад
Жестоки тешки пр'јекор твој,

Док мину све. Растанка тог
 Још горке капље пијем ја,
 Још трошим младост жића свог
 И младог духа блага сва.

А ти си, душо, давно већ
 Пренјела хладно јаде те —
 На другим грудма, јада свог
 Осушила си сузе све. . . .

Е х о

(А. С. П у ш к и н)

<p>Риче ли звјер сред шуме глухе, Труби ли рог, ил' грми гром, Ил пјева дјева у миљу свом Кроз густе луг: Свој отклик родиш кроз ваздух пусти На сваки звук.</p>	<p>Ти пазиш громовни тресак. Глас буре и валова, И шаљеш гласа нова Кроз хаос свјета, Ал' теби одзива нема. . . Тако И ти, појета.</p>
--	---

* * *

(М. Ј. Љ е р м о т о в)

Не смиј се над мојом пророчанском тугом,
 Знадох удар судбе не ће ме обићи,
 Знадох глава моја, коју љубиш тако,
 Са груди ће твојих под оштрицу стићи,
 Ја говорих теби: ни среће ни славе
 Никад стећи не ћу. Иде час несретни,
 Пашћу, ал' с подсмјехом и пакошћу свјета,
 Оцрњен ми биће гениј недоцвјетни.

И поћ' ћу без трага, са надом и муком
 Но без страха чекам кад ће конач бити!
 Нека руља бјесна раскине ми вјенац,
 Мој пјеснички вјенац, вјенац трновити!
 Нека! Моје срце и сред искушења
 Не ће мржњу крити!

* * *

(Л. И. П а л м и н)

И тугу своју и завјетне мисли
 У души својој сакривам од људи,
 Не појми их нико, нико за њих не зна,
 Под осмјејком својим што их кријем туди.

Тек ти, моја мила, у том ведром см'јеху, И све свето, мило, што у срцу чувам,
 Скривена од св'јета распознајеш јаде, Што браним од људи, све је теби знано;
 У погледу, тобож спокојну и јасну, Све ти читаш јасно што дубоко кријем,
 Читаш љубав моју, немир душе младе. И све влашћу твојом стоји оковано!...



(М. Ј. Љермонтов)

Не, тако силно ја не љубим тебе,
 Није за ме сладост твојега блистања —
 Ја у теби љубим своју младост мртву
 И прошлост своју и дане страдања!

И каткад, када на тебе погледим Зборим с другаром својих младих љета!
 И кад пред тобом у сјећању горим, Од тебе иштем другу слику красну,
 Тајанственим сам зан'јет разговором — Од живих уста — уста давно и'јема,
 Ал' не са тобом, ја са срцем зборим! Од очи — огањ, штоно давно згасну!

Кинџалу

(М. Ј. Љермонтов)

Ја љубим тебе челични кинџалу
 Хладни и св'јетли друже мојих дана,
 Турђијанац мрачни ковао је тебе,
 А оштрио Черкез за грозних мегдана.

Лилејина рука дала те је мени,
 У знак успомене, на растанка часу,
 Али крвца најпр'је не потече на те
 Него св'јетла суза по теби се расу.

Кад на мени црне засташе јој очи
 И дубоко тугом испуњене тајном,
 Час дивотно мрачне, час ведре и јасне —
 Ко оштрица твоја према огњу сјајном...

Дала ми те, да ми сапутником будеш
 И вјечно ме сјећаш кроза бурне сате! —
 Да, остаћу вјеран и тврд бићу душом,
 Ко ти, хладни друже и челични брате!

Мостар.



П А Р А С Т О С

— Ан. П. Чехов. —

У В-ској цркви, посвећеној пресветој Богородици, тек што је свршена служба божја. Народ се диже и крену сваки својој кући. Само се не хте дићи Андреј Андрејић, човек по изгледу интелегентан, који се бавио трговином у селу. Он се је налактио на десну певницу, и ишчекиваше нешто. Његово избријано, масно и храпаво лице, одаваше два са свим супротна израза: смерност пред тајном судбине, и тупа безгранична надутост према оном шаренилу од народа што пролажаше мимо њега. По што је била недеља, то се је кицошки обукао. На њему беше од сукна огртач, са жутиим коштаним пуцадима, сиве чакшире и неке чизме, оне гломазне и здепасте чизме, које се виђају на ногама само у људи од положаја, и у људи мудрих и религиозних. Његове лене очи беху упрте у иконостас, Гледа у давно већ познате ликове светитеља, па у црквењака Матвеја, који је гасио свеће, и у ђака Лопухова, који на глим корацима изиђе из олтара носећи тотору просфору... Одавна он све то зна и познаје, као што познаје својих пет прстију на руци... Само му отац Григорије изгледаше мало необично. јер он, место да је отишао у олтар да свуче своје одежде, а он стао на северна врата, па срдито трепће својим густим обрвама.

— На кога он то само трепће? — помисли трговац. — Гле, и прстом зивка! Ено и ногом лупну! На кога он то... света Богородице?

Андреј Андрејић погледа по цркви и види да је она већ са свим празна. Код врата их беше једно десеторица, али они беху леђима окренути олтару.

— Ама, дођи кад те зовем! Што стојиш, као кип,? — Зачу се срдити глас оца Григорије. — Тебе зовем!

Трговац погледа у румено, разјарено лице оца Григорија и помисли у себи, да се то мигање обрвама и зивкање прстом може и њега тицати. За тим изиђе из певнице, па се несигурним корацима упути олтару.

— Како ти, Андреје Андрејићу, смеш дати, да се овако што чита о проскомидији? рече затим отац Григорије, срдито бацајући поглед на његово бледо лице.

— Па тако лепо.

— Дакле, збиља, ово записати сам својом руком?

И отац Григорије срдито приближи очима читуљу, коју држаше у рукама. А на тој читуљи, коју је донео Андреј Андрејић да се о проскомидији прочита, беше крупним словима написано:

„Помени, Господе рабу твоју, блудницу Марију.“

— Јес, јес, баш тако сам записао, — одговори трговац.

— Ама, како си само могао, Андреје Андрејићу...

Трговац га гледаше са немим чуђењем, и помисли сам у себи, отац Григорије пре није тако сурово предусретао своје парохијане. Обојица заћуташе, и гледаху једно другом нетренимице у очи.

— Како си само смео тако што записати? — понављаше свећеник.

— Шта... кога то? Промрмља Андреј Андрејић...

— И ти дакле још ниси на чисто? повика отац Григорије, и у разјарености стукну корак назад, и плесну рукама. — Шта је то у тебе на плећима: глава или каква друга ствар? Приносиш читуљу жртвенику, а пишеш по њој речи, које су и за најзабитије у лице непристојне! Што вребаш очима? Зар ти не знаш, шта, управо, значи та реч!

— Да л' ви то мислите за реч „Блудница“? — промрмља трговац, трепћући очима. — У осталом Господ је благ, он ће опростити... па и из „житија“ преподобне Марије Египћанке види се какву смисао имаде та реч... опростите.

Трговац хтеде у своју обрану навести још који аргуменат, али се, некако, збуну, и само што је рукавом брисао усне.

— Гле, како ти то знаш! плесну рукама отац Григорије. — И јесте, Господ је опростио, — разумеш ли, опростио? — А ти се усуђујеш називати непристојним именом, па још кога! Твоју рођену кћер! Не само у свештеничким, него ни у световним списима не ћеш тако што читати. И опет ти велим, Андреје: не треба мудровати! Да, да, не треба ту мудровати, братац! Кад ти је већ Бог дао здрав разум, а ти не знаш свесно да управљаш њиме, онда боље ћути...

— Али пречасни... опростите... она је била глумица! — Дрхћући проговори преплашени Андреј Андрејић.

— Глумица! Па нека је била не знам што, све се то после смрти треба заборавити, а не још у читуљу писати...

— Оно, тако је... одобраваше трговац.

— Ја бих теби одредио епитимију, проговори из дубине олтара ђакон, гледајући с презрењем на снебивајуће се лице Андреја Андрејића, — тада, знам, да би престао мудровати! Твоја је кћи била славна глумица. О њеној смрти и новине су писале...

— Што је све тако... поче да говори трговац, — али ја опет оче Григорије, не заслужујем такве осуде... Ја оно записах вас ради... да знате за кога се молите. У читуљу, знам, пишу разне називе, као: утопљеницу Пелагију, војника Петра, убијенога Павла и т. д. Па тако и ја учиних...

— Не, нема смисла, Андреје! За сада ће ти Бог опростити, а други пут боље пази. Главно је да не мудрујеш, него

буди ка' и остали свет. А сад, метаниши десет пута, па одлази.

— Послушаћу вас, рече трговац, зарадовав се у себи што се ствар један пут свршила, па онда опет некако даде свом лицу израз важности и достојанства. — Десет метанисања? Него допустите ми, пречесни, једну молбу... Знате и сами да је она моја кћи, па сад ма каква да је била, све једно је то... па вас лепо молим, и опростите ми за то, да јој данас отслужите парастос. Допустите да и вас за то замолим, оче ђаконе.

— Е, та ти ваља! рече отац Григорије, свлачећи одежду. — Та ти је хвале вредна! Хоћемо одслужити, с драге воље... Сад ћемо ми изићи, причекај мало.

Андреј се Андрејић смерно удаљи испред олтара, па онда некако свечано и тужно стаде на сред цркве. Црквењак Матвеј стави испред њега сто са коливом, а за мало отпоче парастос.

У цркви овлада тишина. Само што се чује металан звук кадионице и појања... Покрај Андреја Андрејића стајаше црквењак Матвеј, примаља Макарјевна и њен синчић, сухоруки Мићка. Више никога нема. Ђак појаше јако, својим непријатним басом, али напев и речи беху тако тужни, да је трговца, мало по мало почело да оставља достојанство и да га обузима туга. Он се сећаше овога часа своје Маше... Сећа се, како се је она родила онда тек, док је он још био лакај у неке овдашње госпде. Као лакај он и не опажао, како је с дана на дан расла његова ћерчица. Тај дуги период времена, са које се је од ње развило грациозно и лепо створење, прошао је за њ неопажено. Васпитала се, као и сва слична деца, међу господском децом. У госпде је научила читати, писати, играти, а он се није у њено васпитање пачао. Само кад је по некад ишао с њоме у шуму или тако што онда би се сетио да је она његова кћи,

па је учаше црквеним молитвицама и свештеној историји. И он је тада пред њеним очима био велики зналац црквеног правила и Светога Писма! Девојчица га је пажљиво слушала и на глас, за њиме, изговарала молитвице, а кад је почео што из историје да прича, она би се тада сва претворила у ухо. О жртви Аврамовој, о Содоми и Гомори, о страдањима Јосифовим, слушала је она не затварајући своје велике, плаве очи.

А кад је он после напустио лакајство и са оно мало уштеђена новца отворио у селу дућан, она је онда отишла са господом у Москву...

На три године пред своју смрт, дошла је оцу у походе. Он ју је једва познао. Била је то млада, развијена девојка и одевена са свим по варошки. Говорила је по књишки, пушила цигарете и спавала до пред подне. А када је Андреј Андрејевић запитао: чиме се занима, она одважно гледајући му у очи рече: „Ја сам глумица!“ То је негданњег лакаја готово поразило. Маша поче да се размеће својим успесима и глумачким животом, али кад виде, да отац на све то само одмахује руком, ућута. Ћутећи тако, скоро не гледајући једно друго, проживеше тако пуне две недеље, до самога њенога одласка. Пред полазак, замоли оца, да шетају мало по брегу. Ма да му беше стидно, да у сред бела дана, на очима целога народа, шета, и то са својом ћерком „глумицом“, ипак јој је за то испунио молбу.

— Ала је ово диван предео! са усхићењем проговори она. Боже, ала је лепа моја домовина!

И ту се заплака.

— Овај предео само заузима места, ништа друго... помисли Андреј Андрејић, гледајући глупо у провалије, и ни најмање на појимајући ћерино усхићење. — Од њега таман толико користи, колико од јарца млека!

А она плакаше горко и жедно удисаше брдску свежину, баш као да је знала, да је не ће дуго удисати...

Андреј Андрејић поче да тресе главом, и да би угушио тешке успомене, поче да се брзо крсти...

— Помени, Господе! промрмља он, усонштују рабу твоју блудницу Марију и опрости јој вољнаја и невољнаја...

Непристојна реч и опет му се омаче са усана, али он то није ни опазио: оно што се стално увукло у његов ум, то не можеш ни клином а не саветима оца Григорија истерати! Макарејевна уздише и нешто шапће, а и сухоруки Мићка о нечем мисли...

— ...идјеже њест бољезан, ни печал, ни воздиханије“, — појаше ђак, заклањајући руком десни образ.

— Из кадионице струји сив дим и губи се по мрачним просторијама богомоље. Говоре, да заједно с димом, облеће по зраку и душа умрлога, а с њоме заједно и све беде и невоље, које су га у животу пратиле.

С руског: Н—ћ.



Троје зашто

Прича Енрика Каstellнуова.

Лепо летње вече било је, кад је сињора Малвина седела за малим столом у салону и чинила се као да је њено ве-

зиво тако много занима, да не може ни да свраћа пажњу на галантерије, којима је, ено већ по сата, обасипа капитано

Рајни. Наравно,... чим би капитано Рајни пробеседио и оно што се зове љубавна изјава, сињора Фуцели не би ни једног тренутка оклевала да устане с пуно достојанства и да му каже: Господине, ја сам поштена жена. А, разуме се, тим би се ствар и завршила, и то још једним призором од утиска. Јер седећи према огледалу, сињора Малвина имала би прилике, да се са пуно задовољства диви себи самој у мајестузном држању увређене кнегиње.

Али се чини да капитано Рајни, који службује у инжењерском кору, опсаду претпоставља јуришу, и да му не пада ни на ум, да свом циљу дође насилним путем. Он иде напред корак по корак и применом свега свога стратегичног знања, труди се да опколи угврђење, које мисли да заузме.

За то сињора Малвина Фуцели, љупка гаравуша од двадесет и пет година, и не налази никако zgodног повода, да изрази своје осећаје пуне врлина и да каже своју чврсту одлуку, да ће свом мужу остати верна и ако је он грешник према њојзи. Разјарити се у незгодном тренутку значи за жену направити се смешном за навек.

А зар, ваљда, да замери што јој капитано каже, да је најлепша жена на свету. Таква уверавања, ма како да су претерана, ипак годе правој Евиној ћери, нарочито кад при том помисли на завист, коју би, кад би то чуле, осећале њене пријатељице. Или, зар, да сматра за увреду кад јој храбри официр најживљим бојама описује утисак, који је она учинила на њ при првом сусрету? Боже благи! Па на такве учтивости не може се ни одговарати неучтивошћу! А кад капитано говори о њеној укусној тоалети, о пријатност њенога духа, о лепоти њеног гласа, кад је уверава да је он, онако поред ње, постао други човек, да њезино друштво облагорођава њему душу и улепшава и подмлађује уобразиљу — може ли се од ње захтевати да пада у

јарост? Сврх тога не треба никако заборавити — капитано је пријатељ, добар пријатељ њенога мужа! А зар да она нема обзира према мужевљевим пријатељима?

Разуме се, признајемо то, сињора баш почиње да мисли о томе, како се ова посета нешто одужила. Њу подилази некакав немир, који она не може да прикрије; почиње почесто да погледа к вратима, а ножицама тек немирно лупкара и креће. И на један мах њу обузима љутња проти онога, који није требао да је остави саму. Она се упита: Зашто не долази?

И капитано види да је она расејана, да чека некога, али је и сам знао врло добро ко је тај неко... и не тужи се. Чак сам с пуно усрдности каже, како једва чека да стегне руку свом драгом Ерминију.

Ова његова изјава требало би да ју је наљутила... али се она сад осмехује. Јер та је изјава заиста смешна. Замислите само, капитано седи већ пуна два сата само да дочека њеног Ерминија!

Капитано је неисцрпан. Таман да човек помисли да је он готов с разговором, и да је казао све што је знао, кад тек он почне изнова, а, обешечањак, умео је увек свом причању дати изглед новине. Због тога сињори Малвини не остаје ништа друго, но да у себи призна, да нико од људи, који су јој се до тад удварали, није се разумевао у таквим љубазностима као капитано.

Па, ипак, њој један унутрашњи глас говори: У толико горе; у толико горе.

Сињора Малвина опет погледа вратима и промрља тихо, кроз зубе: Зашто не долази?

На један мах паде јој на ум да је у соби врло топло, па баци везиво на сто и оде на прозор.

Нема сумње да је заиста у соби било врло топло, али није добро што и капи-

тано потпуно дели њено мишљење, па и сам дође на прозор.

На пољу дивна млетачка ноћ, једна од оних, чијим чарима није дорасла ни чија кичица, ни чије перо. И заиста, драги читаоче, ако ти будем рекао, да је ваздух био мек и благ, да је мјесец сјао на чистој небу без иједног облачка и да је посребравао лаке таласиће у Великом Каналу расипајући фантастичну светлост на тајанствене гондоле, да је за тим, просветљавао лепо велики свод моста Ријалто и додиривао сводове мраморних палата а на обалама Карбол и Дел Вил био толико раскошан да сте, као на дану, могли познати људе, који су туда ходали, и кад бих до краја, поштовани мој, побројао све те лепе ствари онда би ми, у најбољем случају пошло за руком, да те, приближно, упознам с положајем Фузелијеве куће, али ти, тиме, не бих посредовао ни један једини од оних многих утисака, које ове чаробне ноћи урезају и у срца најпозитивнијих створења.

Не треба се, дакле чудити ако капитанова речитост узме топлији и страснији тон, и ако он, напослетку, замоли љупку домаћицу да му допусти да сања, ништа друго до да сања како се сад, у овом часу, сам с њом, вози у лагунима, у гондоли, чији баркарол само лагано и неосетно додирује веслом воду, да не би нарушио хармонију овог божанственог ћутања. — Тај сан не може се никад обистинити — он то зна — али је и сама замисао тако слатка, да јој равне нема.

Сињора Малвина премишља како мужеви не говоре никад тако љубазно и лепо. За тим налази да је ту на прозору још топлије него ли у соби. Јер наслон није широк и капитанови лактови додирују њене, а док он говори, њене образе загрева његов дах. Она одлази с прозора и седи за мали сто. Тада се поново поче

питати: Зашто не долази? Зашто не долази?...

Баш у том тренутку пламен у великој модератер-лампи поче да лелуја и да дркће — хоће да се угаси.

— Ах, молим Вас допустите мени! — повика капитано и притрча те заустави сињору да повуче за звонце. — Оставите ви то мени. Лампу треба само мало уврнути, да би уље могло да сиђе.

Ту операцију изведе капитано с таквом виртуозношћу да се лампа, пошто се пламен за тренут залелуји, на један мах угаси и соба се напуни димом.

— Браво! Брависимо! Сињора Фузели викнула је то, мало шалећи се, мало срдито. — Што сад нисмо са свим у помрчини, треба да благодаримо месецу...

То изрече на свом снагом задрма звонце.

Али пре но што од послуге и могне ко доћи, капитано Рајни, кога застиђена месечина само више храбри, љуби јој страсно руке и шапатам говори речи, које јако личе на љубавну изјаву, и које би сињори могле дати пуно право да изговори ону поносну фразу, коју је смислила већ одавно: „Господине, ја сам поштена жена!“...

Али ко још не зна како је само тун труни довољан па да обеснажи човека начела?

Сињора Фузели претпостављала је, да ће она изјава, ако се до ње у опште дође, доћи у околностима моралног осветљења. А ова сцена према месечини затече је сасвим неприправну. Па онда... баш у тренутку, кад би она хтела да изговори ону одсудну и поноситу фразу, отворише се врата и собарица се појави на прагу.

— Лизета брзо!... Сињора је то изрекла прилично узбуђено. — Та, Лизета, нећеш никад научити да лампу спремиш као што треба. Погле, угасила се... Носи је брзо и донеси другу запаљену. Али брзо, похитај!

— Извините сињора — рече собарица узимајући лампу опрезно — али лампа мора да је брзо заврнута... јер се уље пресипа... погледајте само.

— Ах, јест, ти ћеш ми још рећи да је ја сама треба да удесим... Хајд брзо и не губи време брљајући...

Непристрасан читалац признаће ми, да би и сама Лукреција, кад би овако говорила са собарицом, морала да изгуби нешто од свог величанственог поноса. За то се читалац неће ни чудити ако је при повратку собаричином сињора Фузели пре склони да благом добротом а не строгошћу изведе капитана на прави пут. Ма и опет ни ја се сам не бих радо упуштао у тачно казивање, колико је овај њен благ поступак имао дејства. Морам, пак, приметити само толико, да се одмах за тим дражесна сињора Фузели, сетивши се свога мужа, није питала: Зашто не долази? већ „Зашто не дође?“.

Од прилике месец дана доцније, можда дан пре или дан доцније, сињора Фузели седела је, као обично, за малим столом и везла опет покрај велике модератер-лампе, која је сад опет постала паметна и горела лепо и мирно. У салону је још један господин, али то није капитано Рајни. У извесном погледу тај човек је права противност Рајниу. Он је још млад и није ружан, али не показује ни трага од студије уметности да се допадне, а још мање износи на пазар ону окретност, којом се тако одликује тај храбри инжењерски официр. Тај шевалерек господин седи у соби под шеширом, пуши, наслонио се обема лактовима на мали сто, метнуо главу у шаке тако, да му се лице мало и види, и чита помно „Gazetta“, прекидајући тишину само кад му се прохте да управу како замашну псовку мувама, које му досађују пецкајући га.

Више је него јасно, да се тако може понашати у салону само домаћин, као што је сигурно, да се тако може према једној дами понашати само муж. И, —

Боже ко то још не зна? — Од сто случајева у двадесет је муж најтрапавији човек, кога једна жена има задовољство да може видети у својој близини. А сињор Ерминио Фузели, који је пре неколико година постао муж сињорине Малвине, не прави изузетак од горњег правила.

Али стим није речено све... Три четри месеца после свадбе сињор Ерминио почео је поново живети по бећарски, а прва поново у живот уведена старинска навика била је да је вечери проводио ван куће. Неко време у почетку, он је, изгледа и форме само ради, улазио под шеширом, са штапом и цигаром у салон, и питао кратко жену: „Хоћеш ли да изађемо?“ Она, знајући да је он пита само форме ради, одговарала је са не. А она је то опет чинила, да би само, кад остане сама, имала шта више разлога да се горко исплаче очајавајући са своје брачне среће.

Па и те вечери је, полазећи у свој клуб, сињор Ерминио само застао у салону, само што већ одавно и не сматра за вредно труда да поставља жени оно академско питање: „Хоћеш ли да изађемо?“ А сињора Малвина гледа сад на те ствари са више философије но што је некад чинила, и не плаче више кад остане сама.

У осталом... те вечери о којој је говор, какав пакостан посматралац могао би још погађати, да сињора Малвина жели да остане сама. Јер заиста, увек кад год подигне очи с рада, она их, крадом, управу часовнику, који је био на мраморном појасу пред огледалом, а ногама немирно тапка испод стола... исто онако као пре месец дана за време посете капитанове, која се била необично отегла.

А кад одмах за тим изби већ десет, нестрпљење сињоре Фузели постаде још очевидније. Она устаде, поче да шета по соби, па онда приђе прозору. При том једва одолева да јој преко усана не пређе једно треће зашто: „Зашто не иде?“

Напоследку, хвала Богу! Сињор Ерминио једва се реши да устане. Он остави на страну новине, зену, протегне се, па устаде.

— Узми кишобран — рече сињора Малвина. — Почине да пада киша...

— Заиста?... Готово бих хтео да останем код куће...

— Зар због неколико капи кише? Ах, ови људи! — узвикну сињора Малвина. Њу је необично узнемирила његова намера.

— Не због неколико капи кише, — одговори њен муж запаливши цигару,

која се била угасила. — Али, већ је доцкан... па онда — додаде он посматрајући пажљиво жену — мени се чини да ће ти бити мило ако једном проведем вече поред тебе.

— Дабоме... промрља сињора Малвина — дабоме!...

После неколико тренутака чу се како неко с поља, повуче за звонце.

Собарија, која није умела добро да сакрије проничан осмех, уведе у салон капитана Рајнија, који се и Бог зна како радовао што код сињоре Малвине може да поздрави и свог драгог Ерминија. **Св. М. Ј.**



Из „Дјетињства Александра Сергијевића Пушкина“

од **В. П. Авенаријуса**. С руског превела **В. Иванишевићева**.

— НАСТАВАК —

На лекцији њемачког језика, Гурјев, који слуха није имао, стаде ту пјесмицу у себи мумлати, затим право упита Хауеншилда:

— А јесте ли чули, госп. професоре, нову пјесму вашег земљака Шилера?

— Какву?

— Ево чујте. — Гурјев отпјева гласно.

— Како ви то смијете! стаде на њ викати професор.

— Зар ово није Шилерово? упита невино Гурјев. — Мени се клео Кјухелбекер свима његовим њемачким боговима да јест.

Гурјев се знао улизити разреднику Пилицком, па га је посљедни волио. За то му Хауеншилд не рече ништа, него слеже раменима и обећа, да ће му метнути у владање двије оцјене мање, а свима нареди да се чувају јер ће други пут зло бити. Посље неког времена Гурјев се опклади са Пушкином, да посљедни

не ће смјети пред Хауеншилдом отпјевати ону пјесму. На идућој лекцији Пушкин је стаде полако пјевати. Хауеншилда као да оса уједе, скочи са столице и грозним погледом прегледа ученике.

— Ко је то опет? Ви Гурјев?

— Не, ја нисам.

— То се зна да сте ви, и бићете данас на хљебу и води.

— То ја нисам — рече плачно Гурјев — и знам ко је, могу вам казати.

— Шпијуне! — рече са презрењем Пушкин и устаде на ноге. — То сам ја, госп. професоре.

— Та то сам знао: или ви или Гурјев. Оба ћете данас јести само хљеба и воде, а сад напоље из разреда обадвојица.

— Изидите, изидите, нечастиви! запјева у хору вас разред.

Професор стаде у очајању махати рукама и остави свију без трећег јела за ручком. Казне лице-

јиста дијелиле су се на четири степена: прва и најлакша казна била је, кад би ученици раздијелили од осталијех и сјели за „црни сто“; друга — написали би му крупно име на табли; трећа — оставили би их од 1—2 дана на хљебу и води; и четврта, најтежа — затворили би их на само у какву мрачну собу.

Са овом посљедном казном упознао се једном и Пушкин, а ево како:

Ученици су морали, као што је већ речено, говорити вазда на њемачком или француском језику, како који дан. Да би они говорили тако и кад нема с њима старијих, проф. Пилецки измисли овај начин: у јутру би једном од ученика дали биљет, и овај би морао предати биљет другоме ученику, ако би га ухватио да руски говори, други би га предао трећем, трећи четвртом и т. д. У вече у кога би се нашао биљет, тај би био кажњен за све.

Али би се чешће догађало, да у вече не би ни у кога било биљета, а кривца нису могли наћи. Кад год би се опет догодило, да би биљет до 5 сати био у шпагу онога, коме је дат, али после 5 сати, међу ученицима бивало би право тровање: за неколико минута биљет би прелазио преко десет рука и најпошље би га кријући тиснули у шпаг каквом вјетрогоњи, као на пр. Кјухелбекеру. Кад би се посљедњи сјетио, шта је у ствари, па би хтио предати биљет ономе који код њега говораше руски, онда би га сви опколили с ријечима:

— Шта, шта Кјухља? Зар хоћеш и ти да шпијунираш? Ми нећемо биљета, ето га теби. Нећемо!

Тако би биљет остајао у доброг Кјухелбекера.

Једанпут бјеше дан, кад су морали говорити француски. У јутру биљет дадоше „французу“ Пушкину. Како ли се зачуди Пилецки, кад у вече нађоше биљет онет у џепу Пушкинову.

— Ово је за ме права загонетка! — рече Пилецки.

— А он, Мартине Степановићу, није никоме ни давао биљета! рече смијући се Гурјев.

— Шта? није никоме давао? Је ли то могуће?

— Јест, могуће је — потврди Пушкин.

— Како то? Зар нисте никога могли ухватити, да говори руски.

— Могао сам ухватити, али управо нисам нашао за потребито.

— Како? поновите!

— Он је може бити биљет заборавио — хтједе га сад оправдати Гурјев.

— Ви сте Гурјев добра срца то ја знам — рече своме љубимцу Пилецки. — Сад ћемо све дознати. Поред свију мана, Пушкин није лукав, него искрен, па ће нам он сад право казати, или је заборавио биљет, или га је намјерно оставио код себе.

— Намјерно, то признајем — рече дрско Пушкин.

— Ви дакле нећете да се владате по нашијем лицејскијем законима, нећете да слушате старије?

— Ако је моја дужност — да будем Јуда — издајник мојих другова, онда је ја нијесам у стању вршити — рече он поносно.

— Браво, Пушкине! зачу се нечији глас.

Пилецки се брзо окрену: то бјеше Пушкин.

— Леонтије! викну он послужитеља — води ову господу на

24 сахата у затвор. Однијећеш им тамо хљеба и воде.

Њих се двојица пријатељски погледаше и пођоше.

Наједанпут устаде један од најмирнијих и најпослушнијих ученика, барон Делвиг, па се смјерно обрати разреднику Пилецком:

— Ја сам, Мартине Степановићу с њима једног истог мњења, па ми дозволите, да идем и ја у затвор.

Пилецки се зачуди:

— Ви сте се, драги бароне, до сад одликовали у владању, па сад за њима пристајете само по доброту срца...

— О друговање, што си ти! рече Гурјев. — Та они су Мартине Стјепановићу све троје — пјесници!

Пилецки га помилова по лицу.

— Ађутантићу мој! — рече он. — Може бити, да ће се међу осталима наћи још пјесника?

— Па ето, Кјухелбекер, рече ађутант.

— И ја сам пјесник, и истог мњења — потврди Кјухелбекер.

— Дакле и ви желите суха хљеба и воде.

Гурјев од задовољства готово стаде хрзати:

— Браво Кјухља! Живио славни пјесник!

— Велик ли је гад ови Гурјев! изрече се и Илићевски. — Предлажем вам, господо, да нико више с њиме не говори.

— Та ово је неки зговор! викну разредник. — И Илићевски ће у затвор.

Последни се смјерно поклони:

— Како хоћете! А ево још Корсаков жели у наше друштво.

Пилецки се окамени од чуда. Добри и паметни Корсаков, који

ни воде није у стању замути, па и он!..

Бог зна како би се све ово свршило, да не улезе главни директор лицеја Малиновски. Он је са врата слушао сву последну сцену.

— Ви, Корсаков и Илићевски, исто пишете пјесме? бјеше му прво питање.

Снуждено лице и глас доброга Василија Теодоровића учини много виши утисак на лицејисте, него пецкање и неправда разредникова.

— Јест и ја пишем пјесме — прошапута поцрвенивши Корсаков.

— Значи, Мартине Степановићу, да главни узрок њихове непослушности није каква зла циљ, него, тако рећи, слога њиховијех осјећаја, једнако расположење душевно. Али то ништа не смета пјесницима, да одлеже казну у затвору, јер су били непослушни. А што се вас тиче Гурјев — рече директор разредникову ађутанту — ви сте, како видим, врло покварено дијете.

— Он, је врло добро дијете, само је мало жив — стаде Пилецки бранити свога љубимца.

— Оппростите, Мартине Степановићу, али се ви варате. Ако њега другови избјегавају, то је хрђав знак. Увјерен сам, да Гурјева сад није било, не би се ово ништа догодило. Он је заслужио исту казну само што неће бити с њима заједно, него насамо у школској соби.

Гурјев почне гласно плакати.

— Смилујте се, оппростите! молио је он. — Не затварајте ме самог...

— Боји се буке! рече с презрењем Илићевски — ми вам сви, Василије Теодоровићу, срдечно зафалјујемо, што нас од њега растављате.

Чујете ли, Гурјеве? Глас народа — глас божји. А да вас у мраку

није страх ужећиће се лампа. Сви узмите капуте, јер је у затвору хладно.

Ти, Леонтије, однеси им тамо столица, да имају на што сјести.

Лицејисти пођоше у затвор. На степеницама сretoше млађег Малиновског, сина директорова, који вечераше у оца, па није присуствовао при описаној сцени.

— Гдје ћете тако касно? чудно се он.

Они му све исприваше.

— Ох, тај проклети биљет — рече он. — Оцу се није никад допадао, него само Пилецком. Не плашите се, ја ћу учинити што могу, не би ли вас пустили.

— Молимо те.

— Што могуће учинићу. До виђења!

И процесија крену даље.

Они уљегоше у мрачну и влажну собицу. Неко су вријеме сви шутили — било им је као у гробу. Али на свијету је и смрт красна, вели пословица. Један се полако насмија и за час у гробу се стаде разлијегати кикот шесторице мртваца.

Зар ћемо овако читаву ноћ стајати? отпоче разговор Пушкин. — Изволте милостива господо сјести, будите комодни као код куће.

„Милостива господо“ смијући се сједнуше, и у сједању неко се тукну главом с Пушкином, па хукну.

— На младу је, зарастаће! тјешао је Пушкин. Јесте ли сви сјели?

— Јесмо.

— Е дакле, сједница се почиње; спавати се овако не може, па онда хајдемо кратити вријеме причама. Пристајете ли?

— Пристајемо.

— Ко ће почети?

— Ти си Пушкине ово смислио, па ти и почињи, рече Илићевски.

— Добро. Само док се смислим... А да! Је ли ко год чуо за Абрама Петровића Ханибала?

— Јесам ја — рече Илићевски. Он је био прости арап, па дослужио до ђенералског чина.

— До ђенерал-аншефа и андријевске звијезде! рече Пушкин. — Али он није био прости арап, него царске крви и потомак знаменитог африканског војсковође Ханибала. Кад му је било 8 година, нападну на њих бијели ђаволи. Заиста господо, ми кажемо да су ђаволи црни, а они опет, да су бијели. Дакле ти бијели ђаволи нападну на њих, неке убију, а неке заробе. Међу пошљеднима бјеше и мали Ибрахим. Њега одведу у султанов двор. Ибрахим је био дивна стаса и љепоте, видјело се, да је од царске крви. Зато га руски посланик купи у султана, а неки кажу, да га је просто украо из двора. Посланик га пошаље на дар цару Петру Великоме у Петроград. И цар га јако заволи, па га покрсти, и тако наш арап пријеђе у православну вјеру. Петар му је био кум, па назове своје кумче Абрам Петровић Ханибал. Абрам се при двору васпитавао, па својом бистроћом и марљивошћу, задобије толико љубав цареву, да је и дан и ноћ био с њиме заједно. Често би га пута Петар ноћу будио:

— Арапе!

— Шта изволите?

— Устани, дај ми свијећу и таблицу!

Цар је на табли у брзо записивао мисли, које би му ноћу пале на памет. Написавши, он би опет дао арапу таблу.

— На објеси, па хајде спавај.

Сигурно се Петар не би никада растао са арапом, да Абрам Петровић није показао особиту способност за математику. За то га пошаље у Париз да се тамо изучи. У то вријеме настаде рат Француза са Шпанољцима. Врући африканац не устрпље, него се без царава питања уписа у францеску војску. У рату задоби опасну рану у глави, да једва жив оста. Сви паришки салони били су пред њим широм отворени: није шала посинак царев, рањен, арап, па још и африкански принц! Наравно оваки успјехи завртише мозгом нашем Абраму: он не гледајући на поруке Петрове не хтједо натраг у Петроград. Једнога дана он доби од Петра писмо, па се јуначки препаде, јер је знао, да су са царем шале опасне, а кад тамо а Петар у писму даје арапу слободу, да он може гдје хоће живити или у Петрограду, или у Паризу. Оваква очинска љубав дирну Абрама Петровића, те одма отпутова у Петроград. На пошљедној станици он срене цара, који му бјеше изишао на сусрет. Цар се веома обрадова своме арапу. У двору их срене царица, са двјема кћерима. Петар, смијући се, представи Абрама старијој кћери лијепој Јелисавети.

— Ено ти Лиза арапчића Ибрахима, који је некад крао из моје баште јабуке и теби доносио.

Вазда је Петар својој кћери препоручивао арапа, а на смрти остави му 2000 дуката. Његова кћи није одма ступила на пријесто него њени непријатељи Меншиков и Бирон. За Абрама наступише црни дани: Меншиков га посла у Сибирију да тамо живи, а кад Бирон стаде господарити, посла га за Урал. Абрам се кријући провуче у Ревел, ту се и оженио са њемицом Христином

фон-Шебеаг. Кад је ступила на владу Петрова кћи Јелисавета Петровна, тек се онда Абрам врати у Петроград. Овдје му се срећа насмијала, јер он постаде и ђенерал-аншеф. Умро је у 92. години. Оставио је иза себе своје дјецe, унучади и праунучади од којијех, милостива господо, ви једнога видите пред собом!

— Шта? Је ли могуће? Ти Пушкине да си праунук арапа Петра Великог? чудили су се другови.

— Јест и по правој лози — дичио се Пушкин. — Син Абрамов. Осип Абрамовић Ханибал оженио се рускињом, а њихова кћи, Надежда Осиповна Ханибал — моја мајка — удала се за Сергија Лавовића Пушкина.

Дакле и ти си нам неки африкански принц, рече Пушкин! Честитам, ваше височанство!

— Честитамо, честитамо! весело подухватише остали, рукујући се у мраку са ново оглашеним принцем.

— С тога си нам ти тако црнпураст и коврчаве косе — рече Пушкин.

Нечији кораци прекидоше даљи разговор.

Кључ се у брави два пута окрену, врата се отворише — а наши тамничари и нехтијући зажмурише од изненадне свјетлости.

— О, како сте ми, ваша благородија! рече Леонтије Кемерски, носећи им 6 чаша чаја и разних слатких колача.

— Е за ово ти велика хвала, наш добри, наш драги Леонтије! радоваху се лицејисти.

— Немојте мени зафаљивати, него вашем другу Малиновском, који је ово у оца измолио.

— Живио отац и син! викну Пушкин.

— Ја господо ово пијем за здравље Гурјева — рече Дељвиг — да не би њега ми се не би овако лијепо вечерас провели.

— А баш, Леонтије, однеси и њему јаднику један чај, рече Пушкин.

— За њега се господо не бојте, има по сахата, да га је разредник Пилецки пустио.

— Ето ти на — рече Иличевски — а ти га још Пушкине жалиш. Али само какав је тај Гурјев, сво са извана обучен, налицкан, намирисан, прави херувимчић, а душа му је црна, да не може бити црња.

Та оставимо Гурјева — рече Дељвиг. — Него хоћете ли, да вам ја причам нешто истинито из мога живота?

И млади барон стаде причати о рату 1807. г. у којем је он, као бајаги, присуствовао, пратећи неког свога рођака. Његова прича, тако је била занимљива и тако обасута разним потанкостима, да су му другови готово вјеровали. А стари Леонтије, који је заиста био у томе рату, само одушевљено потврђиваше:

— Јест, то је истина. Бога ми, све то је тако било.

Па кад виђе празне чаше почеше се по затиоку и рече:

— Ух, како ми је жао што морам ићи... Баћушка бароне, не причајте молим вас даље, него сјутра ћете довршити и мене, старца зовнути.

Његова молба би уважена, Дељвиг није даље причао... Кад у јутру

улезе Пилецки, он нађе наше тамничаре у разним позама. Четверо спаваше сједећи на столицама и ослањајући се један на другог. Пушкин спаваше у једном углу опрућивши ногу а на тој нози лежаше, као на перушини, глава Кјухелбекерова, он се бјеше пружио колико је дуг и широк, па гласно хркаше.

Једва их је Пилецки пробудио, они само клепћаху подбухнутијем капцима.

— Чуо сам, да сте се лијепо проводили? Причали сте разне приче, је ли!

— Па зар се и то не смије? упита Иличевски.

— Не само да не смије, него је то нешто врло лијепо. Још кад би ви те приче записивали, па један другог критизирали... Шта видим ви још спавате и не слушате ме? Идите умите се хладном водом.

Тако се сврши њихов први затвор. Сјутридан зовну Дељвига директор, да му исприча своју причу, о којој му је Леонтије јавио Дељвиг му по реду исприча.

— И све је то заиста било? сумњаше Малиновски.

— Јест, било је! сасвим хладно потврди Дељвиг призна друговима, да он прича није ништа друго, него плод његове фанатазије, али да му је тешко било то признати омиљеноме директору, који га је са великом пажњом слушао.

— СВРШИЋЕ СЕ —



АЛЕКСАНДАР ДИМА

од Франциска Сарсеја.

Често се дешава да човек у часописима и новинама читајући оцене, које се тичу каквог славног дела такође од сла-

вног писца, наиђе на са свим стране критике које су славне са свог особитог садржаја и финоће укуса. Често се пута

изненађујемо њиховом појавом, ценећи дело или човека о коме говоре, а постављајући се на тачке, са којима се не примећујемо.

Ове оцене не посматрају ствари у разним погледима, већ их гледају чак и другим очима. Придају особиту важност таквом детаљу који нам и не пада у очи, или пролазе и не обрћући главе поред места, која у нама стварају страх и ентузијазам једном реченицом Алфреда де Мисеа: Ми нисмо толико дрски, да сами будемо такви.

Убеђење, да ја не могу мислити као један Немац или Енглец, чинида ја осећам неку непријатност и устежем се, кад пишем у једном часопису, који је приступачан колико французима толико и нашим суседима преко Рајне и Ла Манша, о славном човеку, који ће потражити Молијера и Шекспира, остављајући нам неколико својих дела, која ћемо сматрати као савршена.

Прво и најсјајније дело по мом мишљењу, које ће најдужи век имати јесте: Госпођа с камелијама. Али како се треба изјаснити оним личностима, које се нису као ми уживели у фамилијарност францускога позоришта а нарочито савременог позоришта? — Једном од оних заслуга овог славног дела која нас је најјаче дирнула.

Кад се је појавила „Госпођа с камелијама“ Скриб и његови ученици владали су комедијом и водвиљом а са друге стране: Фридрих Сулије, Бушарди и Дима — отац, владали су драмом и мелодрамом.

И једни и други учењаци слагали су се у једној тачки: да је радња господар у драмској вештини; да се комад цени нарочито по вештим комбинацијама, које се стичу једна против других, образујући позоришне утиске; а да би се дошло до онога што се зове ситуација, дозвољено је било чак занемарити све остало, као штудирање страсти и карактера и тачно

посматрање средине, где се догађаји збивају.

Позориште беше тада скуп услова, који пошто их сви беху примили, истављаху се писцима са таквом јачином као некада правило тројно. Нико није ни мислио да их дискутује јер то беше аксиома, без које није могло бити успеха.

Ова истина беше толико укорењена да Дима — син ммађаше особиту муку док му примише „Госпођу с камелијама“ и дозволише да се представља.

Сад се мислило да је то дрскост, која је заплашила у почетку критичаре а напоследку и управитеља.

Било је нечега таковог, јер није било још допуштено до тада да се може приказивати једна блудница у сцени нарочито да би се учинила симпатична. Али за директора Видвиља, за вештаке, за људе који су разумели позориште и имали комад у рукама пре но што ће се представљати то не беше озбиљна и стварна примедба. Само се критика могла тим позабавити. Оно, што их је плашило, и и од чега им се кожа дизала на глави беше незадовољство према облику и реду, који беше нов. Овај млади човек није се ни најмање збунио правилима и условима, које не познаваше. Он их није могао одбацити већ их је игнорисао.

У двадесетој години срео је он Маргариту Готје и био је заљубљен, трпео је плакао. На послетку беше одвојен од ње; — она беше умрла. Он је пренео ову живу и жарку историју у сцену са свима детаљима свакидашњег живота, којима је био окружен у жиљоту, не сумњајући никако да ће их приказати у радњи и означавајући карактерне црте споредних личности обнављао је јачину позоришта и створио револуцију.

Нико није ништа сумњао пре прве представе. Сутра дан после прве представе, цео свет је сазнао за инстинкт који је био нова оријентација у драмској ве-

штину. „Госпођа с камелијама“ скинула је вео у који је зашло савремено позориште. То је начин заслуге, који је цењен у првим даним нове ере.

Ко дакле данас рачуна на Сида да је прославио Херојску трагедију, на Андромаху, да је једном одлучном цртом трагедија Корнејева скренула ка психологији?

После извесног времена, док је револуција ишла својим током и завршена, дело, које га је бацило није било више чудновато по својој унутрашњој заслуги; — заборавило се на услугу, коју је оно учинило.

Странци, чија вештина нема истих погодаба као наша, не могу се одушевљавати смелошћу коју треба развити па да се ослободе тога недостатка. У комаду, они не виде и не могу видети ништа друго до комад.

Госпођа с камелијама их очарава као и нас, пошто је она двојев љубави младе праве и страсне. Има предмета који су вечни; тако: Дафнис и Клое, који постају Павле и Виргинија, двојев љубави која се игнорише, такође Ромео и Јулија двојев љубави чисте и светле; Георгије и Манон Леско које прате Арманд и Маргарита, чија је љубав грешна, и коју закони и пристојност социјална осуђују, али који се љубе будаласто до — смрти.

Сећам се времена, кад је Госпођа с камелијама у инглеским позориштима сматрана као неморална. Право је навести штогод и данас о томе. Инглеска песма попустила је са своје озбиљности и критика је разумела, да велике и страховите страсти не трпе у заједници мртве примере. То су вам изузеци. Г. Брунетијер рекао је једном приликом да је велика љубав ретка на земљи но и добар геније. Заиста има истине у овој изреци. Страст у овој тачки интезивности и јачине није више за људе, који у њој гледају приказ и диве му се једино из сажалења. Никад човек не мисли на зло кад плаче

и брише очи. Госпођа с камелијама, жртвујући се срећи човека кога љуби и умирући са овом жртвом, учинила је за пола века да је у свима земљама пошла бујица суза, и има још доста изгледа да поток није пресушио.

Генерације које ће доћи после нас проливаће сузе (до данас) што се неће више никад десити, да песник, узимајући исту тему, подигне нову музику у вечни двојев. Треба много за то што ја велим и за то ја говорим полако, па мало и у страху кад кажем: Дима није песник, он има израз праведан, светао и чист, он није крилат нити пак колорисан. Сећам се још увек да је госпођа Сара Бернардова причајући једну од приповедака његових постајала са свим меланхолична изостављајући два члана из једне фразе, а кад сам ја запитао за што је она тако слободна у том тексту рекла ми је:

— „Шта хоћете?“ — Пасаж је нежан — поетски. — Дима је се збунио споредним детаљима који се продужавају као фразе и кваре пријатну звучност. Ја их одбацујем и то није моја погрешка.

Но то није заиста ни његова погрешка. То је оно код Диме, — недостатак осећања и укуса чаробне појезије. Он пише весело а кад кад и снажно, и све његове речи пролазе позорницу, све забављају или освежавају човека; а нико не гледа свете пределе. У овом погледу је лошији од Молијера и Шекспира, с којима је једнак у другим стварима.

Госпођа с камелијама једуго провела док је постала облагорођење блуднице и мислим, да је то само идеја, која је побудила осетљивост и пребацивање енглеске критике.

Говори се да су: Олимп од Емила Ожјеа и Марко од Баријера праве противности Маргарити Готје Диминој. Истина је: да никада писац није мислио да извуче блудницу из блата и да је постави на чврсто подножје. Он је био са свим противан њој и погазив социјалне услове,

показао је да се и сам његов наслов слаже да она умре само као покајница. У ствари Госпођа с камелијама је дело пуно високог морала.

Госпођи с камелијама следује Дијана де Ли која није дело интернационално — о којој нећу овде говорити — и Покварен сталеж.

Игноришем да је ван Француске имала среће. Она је по извесним местима париска, а при том композиције врло мудре и лепог распореда. Радња се развија са свим логички, личности су тако живе да је немогуће ова велика својства не иставити свачијем дивљењу.

Успех поквареног сталежа је био нечујан и Дима га је поделио господарима савременог позоришта. Знано се је да је откривен нов свет, и да је описујући тај сталеж створио у неку руку и ново име.

Да ли сте кадкада били задовољни због каквог лепо изабраног имена, које представља неку идеју уображења људског, где је се она пређе појављивала? Тако је то и са комадом Марсела Превоа „Покварене женске“, које је публика лепо примила и која треба да заблагодари за то само наслову пишчевом, кога је он тако срећно употребио за ту идеју. Дело не спада по мом мишљењу у први ред а рекао бих чак да се не може уврстити ни у други ред. Али име „Покварене женске“ карактеришу најправеднији и најживописнији изглед начина и говора који се највише цене у васпитању младих девојака. То је срећа у имену, која је била кадра да за четири месеца одржи комад на позорници, и ако није никад био ремек дело.

Моралисте се буне и вичу на притежање позоришно овог света, који живи на крају правог света и који је Дима назвао „Покварени сталеж“. Од Гимназије и Водвиља дошао је до комедије француске, у коју је Димин комад учинио триумфални улазак. Данас такав покварен

сталеж — свет, као што га је Дима видео и оцртао не постоји више у стварности, но су то само границе, које га одвајају од правог света, док сами баријери, који бране још тај ниски и гадни свет мало по мало ишчезавају. То је општа мешавина, коју је Дима спремио и тако рећи потпуно уредио, те је с тога његов утицај на наше обичаје постао огроман.

Будите сигурни, да ни „Кавалери“ Лаведанови, ни „Љубавници“ Мориза Донеја, ни „Клешта“ Павла Хервија не би ушли у позориште да Дима није тако нагло отворио врата свом комаду „Покварени сталеж“. Може се, с драге воље радовати оваквом резултату или га чак и оплакивати, али када што куди и хвали треба знати да је човек, који је тако дубоко потресао обичаје свог века, човек господар.

Покварени сталеж — свет има још и ту заслугу, што је он потврда нових поступака, помоћу којих је Дима у Госпођи с камелијама обновио позориште. Дима је у првом свом делу отпочео употребљавати их готово несвесно и нерасудно, но он је знао да је то дело равнотеже и зрелости, и да он праведно ради. Знао је, водећи са особитом умешношћу целу радњу да је карактерише избором правих прилика поцртаних из живота обичног, управо из средине у којој се и радња збива.

Но није то све. Покварени свет има још нешто важно, које и ако није ново ипак је овом приликом обновљено. Он је створио комедију (*thèse*). Она је постојала за све време у нашем позоришту и она је произвољан плод нашег француског духа, који се радује да га окушава идеја морала или парадокс свију доказа, са лепом појавом логике. Мудре жене, Тартифове, Мизантроп па чак и цело позориште Молијерово долази готово у ову врсту комедија. Изгледа да је тајна откривена и да ју је Дима пронашао у поквареном свету.

Теза му је била ова: једна изгубљена жена, грофица д'Анж или Сузана д'Анж

не зна колико духа, среће и спољашње сјајности од доброг васпитања треба да има, па да уђе у ред часних људи, који треба неумољиво дотле да затварају своја врата пред њом. С каквом је обилношћу и сталношћу Дима развио и израдио ову тезу! Цео комад носи на себи сву своју тежину на свом закључку, на овој крајњој тачки, после које се може писати као и геометри што пишу: *e, g, f. d.* Ова врста Диминих комедија заиста је жива и страсна теорема.

Свако доцније дело имало је по једну овакову тезу. Дима — његова јачина и слабост у исто време — хтео је да буде, ако не позоришним човеком оно бар моралиста. Он се је држао девизе старих комедија: *castigat virendo mores!*). Узео је дакле неколико моралних питања која су била расправљана у времену у коме је живео, дотерао их и подвео под драматску форму.

То је она сила, која распаљује полако страсти код савременика, кад им се говори о проблемима, који их занимају. Али је то с друге стране и слабост јер проблеми једанпут решени не интересују више генерације и важе за њих доцније само као археолошке спекулације.

Тако и Дима, који је ванбрачно дете задржао је дубоко у срцу осећање увреда,

које му је предрасуда досудила да претрпи у детињству а за то је доцније на предрасуде и написао комад Ванбрачни син, кога смо гледали у последњој репризи у француској комедији.

Како је предрасуда скоро изчезла из наших појмова, тако ће ускоро нестати и из нашег законика, јер стари закони који говоре о уређењу породице остављају сада само рушевине своје. Ванбрачни син изгубио је од свог интереса, и кад га гледамо, изгледа нам да се Дима бори с ветрењачама.

Мислим, и ако немам за то сигурних докумената, да неколико његових комада по сличном разлогу и укусу личе на стране. Тако Дима је бранио у две репризе: Идејама Г-ђе Обреј и Дожзе, чудновату ову тезу: Кад млада девојка погрешити то је у извесној мери погрешка целог друштва наравно, у место погрешке љубавника, који је био правичан и добар, али који ју је напустио. Сад се неко нашао да поправи ту погрешку узев матер за жену и у том случају ако буде имао дете да буде законито.

У идејама Г-ђе Обреј Дима има више логике а у Денизи више осећаја. У ствари иста је теза и у једном и у другом комаду.

— СВРШИТЕ СЕ —



ОЦЈЕНЕ И ПРИКАЗИ

Песме Јаше Томића. Јаши Томићу, који је гласа стекао на политичком пољу, песничтво је узгредна вештина. То је потребно нагласити, јер то се по самим његовим песмама не би могло одмах познати. Ј. Томић рукује стихом доста лако. Запињање се неко опажа тек у његовим

мало већим комадима (на пр. у Пилатовом легену). Његови стихови, и ако нису увек правилни, изгледају готово увек течни. Кад му треба, има он стил доста збијен, и ако му је сама композиција по неки пут приметно развучена. Шта више, и те идеје које он у своје

5) Критиковати живе обичаје.

стихове меће, баш су оне врсте које поетски облик неминовно потискују. Само тако кратко, и нарочито, тако збијено изражене, оне могу изгледати идеје. Кад би их човек иоле хтео развијати, оне би се брзо показале шта су, — у највише случајева, проста игра речи.

Али, што је најглавније, Ј. Томић има духа. Каквоћа тога духа не мора се допасти сваком, али да га има, да он постоји, то је, мени се бар чини, неоспорно. У осталом, готово су све песме у овој збирци тако конструисане да га условљавају, да без њега, тако рећи, не би могле бити. Ево за што. — Што је Ј. Томић хтео, то је да у својим песмама извесне идеје изрази. Његове су песме, — из раније је познато, — тенденциозне. Неке су шта више дидактичне. То је толико тачно да се поједине његове песме, на пр. Прича о пацову, могу сматрати као праве басне. Друге се опет могу сматрати као пословице; треће као загонетке и т. д.

— Идеје, дакле, које има, Ј. Томић не изражава непосредно. Он их облачи у приче, или, чешће, претвара их у слике. И томе погледу карактеристична је његова песма Прича о злу. Ту, да би нам показао како је зло у току времена узело на себе тако пријатан облик, да га је тешко распознавати, па следствено и избегавати, Јаша Томић се служи овом сликом. Зло је као камење. У почетку оно је било тако велико да су се људи све спотицали о њега. Они су истина онда због њега разбијали главу, али у једно оно падало тако у очи да је било лако „уклонити му се с пута“. Данас пак камење се то смањило, углачало, постало сјајно, постало то што се зове драго-камење. Људи га се сада не само не клоне, него га још траже и плаћају скупо. Или још камен се претвори у шећер, па га људи једу радије него какву здравију храну. Најзад од камена су се дигли споменици „мно-

гим тиранима, многим освајачу, многим нељудима“, а споменици опет, у колико изазивају личну амбицију, постају опасни за опште благостање, и т. д. И т. д. — Налик је на ту песму друга једна, Жена, где се налази исто тако развијено упоређење између жене и воде. — Начин који је г. Ј. Томић изабрао да нам изнесе своје идеје, има једну добру страну. Наиме, олакшава му да дође до закључка до кога хоће. Да н. пр. није одмах изједначио зло са камењем, он би имао муке да докаже да је зло то које изазива нашу амбицију, или да се велики људи називају великим без зла које су починили. Овако, тај закључак не само да није било тешко извести, него се он управо намећао. Јер споменици који се великим људима дижу, граде се од камена. — У опће такав начин скида с човека дужност да доказује оно што тврди. У песми Највеће чудо, Ј. Томић се ограничава да каже, да је човек риба, а слобода вода. То је упоређење довољно па да нам буде доказана стара Русовљева поставка, да једино слобода преставља природно стање. — Као што сви ти примери сведоче, Ј. Томић у место да доказује, своје поставке, просто их понавља, али самим тим што их у другом облику понавља, чини се као да их и доказује. — Ја противу тога немам ништа; напротив, ја налазим да се у поезији идеје само тако и могу изразити, али што сам рад приметити, то је, да се за такву једну операцију не изискује толико јака моћ резоновања, колико једна врста духовитости.

Што се тиче тенденције Томићевих песама, ево како с њоме стоји ствар. У својим првим песмама, Ј. Томић је био социјалиста. У овим сада, он истина не престаје протестовати, не престаје критиковати, али ти његови протести и критике добили су некако општији карактер. Они се не односе више само на овај друштвени ред, који сада постоји. Они се пре односе на саму људску природу која

остаје иста, па ма како се друштво уредило. Бар пороци које Ј. Томић најрадије „жигаше“, нису ни почели специјално капиталистички. То су они пороци који се од наше људске природе не могу раздвојити, који нашу општу људску слабост представљају. Осим тога, у својим ранијим песмама, поред овог критичког дела гдје је Ј. Томић војевао против данашњег друштва, био је редовно и један дипломатички део. Ту је Ј. Томић опет излагао своје социјалистичко јеванђеље. Тај је део сада готово сасвим отпао. Што је остало, то је чиста критика, критика која нема да спрема пут никаквим реформама, него се врши ради себе саме. Ј. Томић у извесној мери изгледа онај дух који увек само одриче. Он је сада много више мизантроп него прави социјалиста.

Значи ли то да је сада још горчи него пре? Ох то не! У том погледу није без интереса упоредити пређашње његове песме са садашњим.

У предговору својих првих песама, Ј. Томић је описивао своју музу као једну разбарушену девојку која у руци држи мач. Његов је тон био ораторски, често и декламаторски. Он је имао одушевљења, истина за идеје, али тек имао га је. Он је био у стању сасвим озбиљно гњевити се на оне који те идеје не би хтели примити. Тај је гњев био већ мање апстрактан. Ј. Томић је имао тада у себи нечег кавгадијског, његов је акценат био једак, цела његова природа изгледала је плаха, он је падао у велике јарости, и те су јарости обећавале једног сатирика с довољно темперамента.

Узмите сада његове последње песме. Каква разлика! Пре свега тон му је приметно мирнији.

Местимице он постаје већ и фамилијаран. На пр. у почетку песме *Жена и Човек*.

Узалуд се многи на ото покрену,
Не бил' како душу жене одгонено...

Или, готово свугде, у песми *Пилатов леген*; где то још понајвише пада у очи, јер је њен велики библијски предмет очевидно други, озбиљнији тон изискивао.

Црн осван'о петак! Пилат се већ буди,
Важан спор му треба данас да пресуди;
Данас ће се видет' шта и колко вреди,

Пилат бодро мотри како теку ствари,
Па у себи мисли, баш сам лисац стари,

У судском столу поносно се шири,
А светини у брк проговара смело.

И т. д. и т. д.

За тим, г. Томић се не гњеви толико противу зла у друштву, колико на његов рачун прави епиграме. То није више лепа ствар. Ј. Томић је увек тежио да својим идејама да парадоксалан обрт. Борац као што је био, он је желео да му и идеје изгледају изразивачке. Али што он сада тражи, то није више парадокс, то је досетка.

Има у овој његовој збирци песама, као на пр. *Баволица*, које ако не вреде тиме што су спиритуалне, не вреде ничим. Исто тако, његове су песме често срачуњене целе на последњи стих који треба какву идеју да изрази; је ли допуштено рећи да та идеја која се у последном стиху налази није никаква идеја, него само једна лепа реч? (треба нарочито видети песму *Говор цвећа*). И због тога његова мизантропија не изгледа ни у пола тако страшна као његов социјализам. Она не изгледа да је од каквог филозофског значаја. То је она обична мизантропија коју свака шала претпоставља, и којом хумористички листови обилују. Она је питома, доброћудна и добро расположена. Слушајте само ове стихове из већ наведене песме *Жена и човек*.

Разумет' би мог'о жену само тако,
Кад би цело стање схватио овако:
Да крај ње стражари, наизменце право,
Пола сата Господ, пола сата ђаво.
Наопако зар тако? Не! У опште само.

Јер некад и боље може да познамо;
А нуз то би наш'о да неко баш тражи;
Уз коју не стоји Бог никад на стражи
А и таквих има, ако ћемо право,
Од којих је давно побег'о и ђаво.

То по својој безазлености почиње
већ потсећати на Абуказема.

И кад смо дошли догде, излишно је,
држим, објашњавати више колика је раз-
лика између садашњег Јане Томића и
оног негдашњег, чија је муза била раз-
барушена и држала у руци мач.

Слободан Јовановић.

Aus dem Reiche des Apsolutismus, Charakterbilder aus Russland. von Georg Brandes. Leipzig. Verlag von Sigismund u. Volkenieg. 1896 S. 203.

Позван 1887. год. да у Петроградском књижевном удружењу чита низ предавања о страним књижевностима, литерарни историк и професор копенхагенског универзитета, Ђорђе Брандес, користно се бављењем у Петрограду те добио препорука, да му се на путу по Русији, коју је желео да што боље позна, учини све, што се, у таквим случајевима, треба да учини једном таквом човеку. И тако је он пробавио више месеци то у центрима руског живота и културе, то на путу по тој огромној царевини. Плод тога пута и посматрања је дело под горњим насловом. Већ само то, што је тај спис израз утисака једнога тако слободоумног човека понетих из земље, која је и данас представник апсолутизма, чини да ја дело много читано, и ако је сразмерно, скупо. Нека буде остављено на страну какав утисак чини оно на несловенске народе. Међу овима биће их на сваки начин, довољно, који ће с извесном злурадошћу читати понеке ставове. За Словене и нас Србе, специјално, има то дело зна-

чаја за то, што оно, и ако га је писао један слободоуман човек из догора европских радикала, и научник, који стоји у редовима најобразованијих људи својега доба, — ипак чини добар утисак, или боље рећи, објективан утисак. А то је добит, чим се зна — а сви ми то знамо — да несловенски свет гледа Словене кроз стакла ушрљана политиком, те се отуда славенски живот, култура и народни односи указују страном свету у представама, које не само да су далеко од истине, већ су намерно удешаване без обзира на истину. Брандеса већ његово образовање издваја из реда таквих писаца. Он чини изузетак, као што га чине и Воиге и Лероа-Болије. У његовом делу нема ни оног протачког разматања слободоумношћу, којим се одликују Немци, нити у њему има политичких предрасуда које су обележје већине публикација о Словенима. Брандес сам каже, да описи његових утисака и посматрања не могу бити меродавни за појимање укушности руске државе и живота у Русији; он, такође, зна, да су његова знања, с којима је он дошао у тај свет, недовољна да може разумети све што види, и ако вјерује у своју способност да правилно види и да правилно оцени.

Спис је подељен на једанаест поглавља под оваквим написима: I. Руско царство. II. Земља и вароши. III. Народни карактер. IV. Руски народни живот. V. Литерарне и уметничке свечаности. VI. Елита. VII. Дворски кругови. VIII. Руска штампа. IX. Уметност. X. Херодит и Овид. XI. Руска национална књижевност.

Ово Брандисово дело требало би да прочитају нарочито политичари, који ће у њему наћи довољно занимљивих посматрања у овој области, али би га исто тако требало да читају и сви они, који о Русији у опште хоће да имају појмова што приближније истини. За читаоце „Зоре“ може имати нарочитог интереса последњи одељак, у коме је писац, у подесном оквиру, дао преглед новије руске књижевности.

Св. М. Ј.



Биљешке из књижевности

Велика споменица из Русије. Књига I. Добро познати родољуб и одлични књижевник српски Арса Пајевић, написао је и издао књигу, под горњим насловом. Пајевић је био у Русији при крунисању руског цара, те нам је јасно изнио све успомене и утиске, са те велике и ријетке свечаности. Ни

једна српска кућа неби требала да буде без ове лијепе књиге.

Пред кипом љубави, зваће се роман, што га је написао Милош Живковић, „Босанска Вила“ напријед препоручује ово дјело „младога а даровитог писца“.

О узроцима злочина, књига Јане Томића, изашла је из штампе. Цијена јој је 1 фор. И ова књига достојна је топле препоруке.

Књижара Јована Грчића из Бечкереча, издала је календаре: Гуслар и Бечкеречки календар. Ми их обадва препоручујемо.

Dubrovnik, kalendrar katolički, Pravoslavni, Muhamedanski i Jevrejski, za prostu godinu 1897., већ је готов. У њему, поред лијепо израђених слика, налазе се и радови многих одличних књижевника српских, као што су: Дум Иво Стојановић, Јосип Берса, Илија И. Вукићевић, Сима Аврамовић, Вид Вулегић-Вукасовић, Јован Сундечић и т. д. Ово је један од најбољих српских календара, те заслужује, да га сваки Србин има

Лука Грђић-Бјелокосић, послао нам је „Позив на претплату“ на своју другу књигу „Из народа и о народу“. Као што смо препоручили прву његову књигу, тако и ову најтоплије препоручујемо.

О Богобоју Атанацковићу. У лијепом српском листу „Бранкову коду“, почела је да излази студија честитог нашега сарадника Милоша Пејиновића „О Богобоју Атанацковићу“. Нека је хвала г. Пејиновићу, што се сјетно овог вриједног књижевника.

Живојин Златић, економ из Гружа, дао је у штампу књигу, под насловом Очево аманет. Цијена је књизи 60 п. дин., а биће готова до 30. новембра ове године.

Народни посланик, тако се зове комедија у 3 чина, што је написао наш познати српски хумориста Бранислав Ђ. Нушић, а која је недавно приказивана у краљ. српском позоришту, у Биограду. Веде, да је то једна од најбољих новина на тој позорници.

Милан Ђуричић, професор из Биограда, написао је трагедију у пет чинова, под насловом Вук Бранковић. И тај је комад приказиван на биоградској позорници.

Књижара браће М. Поповића у Новом Саду, издала је књигу Путне успомене, од Дра. Мих. Полита Десанчића. Садржај: Увод у Њемачкој и у Паризу 1853. г. у Далмацији и Црној Гори 1860. г. У Петрограду и Москви 1867. У Цариграду 1890. У Риму и Напуљу 1891. У Сарајеву и Мостару 1894. У Солуну и Атини 1895. У Лондону и Швајцарској 1895. Закључак. — Име самога писца јамчи нам, да је књига изврсно написана.

Мита Калић, српски књижевник, који је написао више комедија, као на пр. Мој цеп, Пријек

лијек, Свекрва, позива на претплату на нову шалову игру **Максим**. Цијена је књизи 40 новч. Као што смо у прошлом броју јавили, ову је игру наградилa Матица Српска, те јој је то најбоља препорука.

Ђорђе Поповић, написао је Историју Црне Горе. Књига је изашла у Биограду, а цијена јој је 1 фор.

У дивном листу „Делу“ излази: Ђорђе Бранковић, лажни потомак старих српских деспота, слика из прошлости српске с краја VII. вијека, од ваљаног српског књижевника Љуби Јовановића.

Мајчина крв, стихована драма од Косте Петровића, бившег учитеља (и писца Непмара), даваће се наскоро у српском народном позоришту у Биограду. Ово је дакле још једна новина на биоградској позорници.

„**Голуб**“, српски календар, који се штампа у Цариграду, изашао је из штампе, за 1897. годину. Овај лијепи календар, требало би, да се што више рашири у нашим крајевима.

Слава, књижица за народ и омладину. Свеска девета за септембар. Садржај: Ослушни брате... пјесма од Љубице. — Љубимо свој српски језик, од Б. — Нема богатства без здравља, од Др. М. Л. — Српско име, пјесма од Бог. С. Милановића. — Католички кластер и Српство од Ар-ова. — Српске земље и народне умотворине. — Српски народ. — Енглези о Србији. — Српско родољубље. — Књиге за народ. — Читуља. — Књижевни оглас. — На знање. И ову свеску препоручујемо.

Чини, приповјетка нашега Јанка Веселиновића, преведена је на њемачки, у листу „Aus Fremden Zungen“.

„**Виноград**“, тако ће се звати лист, што ће почети да излази 1. јануара 1897. год. а уређиваће га Јов. Марић, учитељ у Новом Саду. „Виноград“ ће бити величине Српског Пчелара, а осим поуке из виноградарства, доносиће поуке из воћарства, па и из других грана привреде. Излазиће једанпут у мјесецу, а цијена ће му бити: за Аустро-Угарску 2 фор. годишње, а за Србију 5 динара. Нашим виноградарима препоручујемо овај лист.

„**Завјет**“, лијена драма из дубровачког живота, од Симе Матавуља наскоро ће ући у штампу. Критика врло хвали ову драму, те се надамо, да ће сваки Србин похитати, да је набави.

У М Ј Е Т Н О С Т

Сеоба Срба. Дивну своју слику Сеоба Срба српски сликар Паја Јовановић, поправио је, према примједбама неких вјештака, те је сад слика много љепша.

Опера. На загребачкој позорници даваће се нова опера „Цвијета“, којој је либрето написао млади пјесник српски Јосип Берса, а сложио је његов брат В. Берса.

Најновији Убавкићев рад. По наредби Њ. св. патријарха Георгија Бранковића, познати српски скулптор Пера Убавкић, израдио је бисту митрополита Стратимировића.

Иконостас. Чувени сликар српски Урош Предић, израђује иконостас за православну цркву у Перлезу (Банат).



Преглед српских листова

„**Босанска Вила**“, лист за забаву, поуку и књижевност. Власник и уредник Никола Т. Кашиковић. Сарајлија. Сарајево 30. октобра 1896.

Садржај: Милош Цветић, (са сликом, од Јов.); Први цјелов, пјесма Османа; Немиран дух, приповијетка Јанка Веселиновића (свршетак); Првомученику Стјепану, пјесма В. В. Вукасовића; Материна слика, цртица из живота од Ж. О. Дачића; Српству, пјесма С. Карабеговића; Мати и син, пјесма А. Карабеговића; „Србијанке“ Симе Милутиновића. Сарајлије, од Ал. Сандића; Српске народне умотворине. Листак. Књижевне и културне биљешке. Читуља.

„**Голуб**“, лист за српску младеж. У Сомбору 15. Новембра 1896. Уредио: Јован Благојевић. Садржај: Зашто живим... пјесма М. Милановића; Мали виолиниста, приповијетка Шарла Делиа, превео с француског Јов. Д. Пешика, Ужине је дошло вријеме, пјесма од Кечкића. Не вјеруј врачану и чарану, догађај из Сријема од Др. М. Л.; Братимска љубав од Миле Јововића. Сваки на своје мјесто, приповијетка од Јана Милоти, с чешког превела Катарина В. Рамадановића; Зри-

ца, пјесма Вл. Станимировића. Гласник Нове књиге и листови.

„**Бранково Коло**“, лист за забаву, поуку и књижевности. Власник и уредник Паја Марковић Аламов Карловци 21. новембра 1896.

Садржај: Јела: Ђердап (пјесма) — 2. Брзак: У комисији; И. Н. Потапенко (Н—Ћ.) Шта је управо љубав — Xavier de Maistre (А. Д. Радосављевић); Пут око моје собе (приповијетка) — М. Н. Пејиновић; Б. Атанацковић. — Из срп. крајева, — Ковчежић.

„**Луча**“, Књижевни лист друштва, Горски Вјенац. Година II. свеска X. Уређује књижевни одбор. Цетиње. 1896.

Садржај: Преварен кадија, приповијетка из новопазарског санџака, написао Андрија Јовичевић; — Краљевић Марко укида свадбарину, по српској народној пјесми састављена позоришна игра у 2 чина, написао Јово Тута (ово је наш ваљани Србин Мостарац!); Хигијена уха, написао др. В. Кецолино, превео Ј. Кујачић; Ратовање и његов значај по опште човјечански прогрес и цивилизацију написао проф. Јован Николић. Народне Умотворине.



Р А З Н О

Цетињско позориште. На Митров дан, ове год. у славу имендана дичног књажевића Мирка, била је на Цетињу свечана претстава. Престављао се Књаз Арванит, драмски чин од витешког господара Црне Горе и Брда Николе I. Књаз је ово лијепо дјело написао још лањске године за пет дана и посветио га баш самоме Књажевићу Мирку. Ове вечери Књаз је неколико пута поздрављен громким Живо! Публика се вратила кућама веома раздрагана.

Петогодишњица. Ицуће, 1897. год. навршиће се пет година, од како постоји прва српска штампарија у Загребу, па прва српска штампарија у Дубровнику и српски лист „Дубровник“.

Српско академичко друштво „Зора“ у Бечу I. новембра о. г. држало је своју главну скупштину, те изабрало: за предсједника друштва: Сабу Јелића, техничара; за потпредсједника: Бранка Живковића, филозофа; за I. тајника Павла Соларића, а за II. Уроша Круља (Мостарца); за благајника: Богдана Стојановића, а за књижничара Тодора Шећерковића.

Одликовања. Талијански краљ Умберто, одликовао је, приликом свадбе узвишене кнегињице Јелене и талијанског напљедника Виктора Емануела, ове српске књижевнике: Симу Поповића и др. Валтазара Божишића, првим степеном реда италијанске круне, др. Лазу Томановића, трећим степеном истога реда, а др. Лују Војиновића, четвртим степеном. Хрватски лист „Обзор“ доноси ову вијест, толико се заборавио, да је све ове дичне Србе назвао Хрватима. Да какве ли још будалаштине не може човјек правити у шовинистичкој заслијепљености?

Жарко Савић, оперни пјевач у Фрајбургу, одликован је од Њ. В. Књаза Ни-

коле, орденом Данилова реда, четвртим степеном.

Хуго Дубек, познати српски композитор, изабран је за хоровођу Мостарског српско-православног пјевачког друштва „Гусле“.

Добротвор. Петроградски грађанин Шчепачов, завјештао је 47.000 рубаља друштву, које се брине о дјечи оних криваца, које судови осудише на робију у Сибир.

У помоћ пострадалима у Босни од поплаве приложио је Њег. Вел. Цар и краљ Фрањо Јосип I. 10.000 фор. За пострадале у Црној Гори, приложила је узвишена књажевска породица 4568 фор.; Милица и Стана удате кћери Њ. В. књаза Николе I. дале су 3000 рубаља, За пострадале у Србији дао је Њ. В. краљ Александар I. 10.000 динара, Српска Влада 50.000 динара, а бивши краљ Милан 5000 динара.

Колико има Срба? По мишљењу једног њемачког статистичара, има укупно Срба девет и по милиона. Шта ли ће на ово рећи Хрвати?

Славни проналазач, машина Едисон мисли, да ће моћи помоћу Рентгенових зрака лијечити шљенило Боже дај!

М. Ђ. Милићевић, пресједник краљ. српске академије и г. Јован Жујовић, секретар исте, дали су оставке на та своја звања.

Споменик Љуби П. Ненадовићу Ђаци из Србије, наскоро ће подигнути споменик дичном српском пјеснику, покојноме Љуби П. Ненадовићу. Заиста похвално! Чика Љуба је то и заслужио!

Ђока Н. Станојевић, професор Велике школе у Биограду и књижевник српски, вративши се са Цетиња, прошао је кроз Мостар. Путовао је научном сврхом до Мораче и Колашина.

Нова врста новина. Читамо у „Виделу“, слѣдећу биљешку: Друштво Burlington Railroad, у Сједињеним Државама, кажу да ће основати један нов дневни лист, који ће се писати, слагати, штампати, и раздавати искључиво у једном засебном возу. Тај воз састојаће се из нарочитих вагона. У једноме вагону биће редакција, у другоме слагари, у трећему машина најновијега модела, коју ће покретати парна снага локомотиве. Из посљедњег вагона, новине ће се раздавати претплатницима. Депеше и новости, примаће се на свима станицама. Њих ће достављати редакцији шефови станица и нарочити репортери.

Богољубов. чувени руски сликао, умро је у Паризу. Богољубов је важио, као најбољи руски мариниста и мисли се, да ће још дуго и дуго времена проћи, док му се нађе достојан замјеник.

Забава друштва „Слога“ у Сарајеву. Из Сарајева добисмо ово писмо: На Аранђелов дан као дан славе овдашње старе цркве давало је наше пјевачко друштво „Слога“ забаву са играњем. Распоред забаве био је разноврсан и обилат. Друштво је пјевало три пјесме и то двије у мушком збору „Пехај“ од Куканка и „Двори даворови“ од Јенка, и једну у мјешовитом збору „Пјесмо моја“ од Фр. В. Качника.

Све три пјесме су отпјеване на опште донадање, те су се на изазивање публике морале поновити. Једино би могао примјетити, да према јакијем басовима нема довољно тенора.

Декламацију „Крст“ од Змаја Ј. Јовановића, декламовала је госпођица Вјера Деспића лијепо. Особито јој је дивно доли-

ковало њезино богато окићено сребром и златом домаће одијело.

Декламацију „Наши јади“ од Змаја Ј. Јовановића декламовала је гђица Зорка С. Костића врло добро.

Јунаштво Милоша Обилића, пјевао нам је уз српске гусле вјечити нам гуслар и пјевач г. Ристо Максимовић. Свему је била зачина престава: „Сан Краљевића Марка, алегорија од Јована Стерије Поповића.

Сви су дилетанти одиграли врло добро а нарочито су се одликовале гђице дилетанткиње, и то гђица Стеванија Борчића у улози Виле, гђица Драга Бесаровића у улози дјевојке сељанке, гђица Марица Димитријевића у улози жене, као да су се натјецале која ће боље играти.

Од мушких су се најбоље одликовали г. Стево Марковић у улози Старца сељака, г. Богољуб Николић у особи Црнога Ђорђа Петровића, г. Андрија Збиљкић у особи Станоја Главаша, Г. Светозар Цвијетић да је играо у којему комичноме момаду, могао би се мјерити и са глумцима, а овако у овоме комаду она његова комика била је сувишна.

Одбору се може признати, да се је трудио да декорације одијело и ред буде изврсно.

Програм је свршен око поноћи а тада се је заталасало српско коло које је трајало до три сата после поноћи.

Овај пут су се врло мало играле окретне игре, те се је у будуће надати да на овакијем чисто српским забавама неће бити ни једне.

Срђа.

